

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет соціальних наук та соціальних технологій
Кафедра політології

Бакалаврська робота

Освітній ступінь – бакалавр

На тему: **«ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ В
КОНТЕКСТІ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»**

Виконав: студент 4-го року навчання
Спеціальності
052 Політологія
Коцюбинський Максим Романович
Керівник Голіченко Т.С
Кандидат філософських наук, доцент

Київ – 2024 р.

ЗМІСТ

Вступ	с.2-3
Розділ 1.Історія розвитку ідей економічного націоналізму.....	с 4-15
1.1 Успішні приклади впровадження протекціонізму у Європі XVII столітті та в США наприкінці XVIII століття.....	с.15- 21
Розділ 2. Приклади успішного використання економічного націоналізму в XIX - XX столітті.....	с.22-34
Розділ 3. Майбутнє впровадження політики економічного націоналізму в Україні.....	с.35-36
3.1 Поточний стан економіки України і причини економічного занепаду.....	с. 36–40
3.2 Основні заходи впровадження економічного націоналізму в Україні.....	с. 40–52
Висновки	с.53-54
Список використаної літератури	с. 55–59
Анотація	

Економічний націоналізм – політика держави, яка спрямована першочергово на захист потреб споживачів і виробників, державне втручання в економіку, в тому числі введення тарифів та політика імпортозаміщення. Економічний націоналізм не відкидає ідею вільної торгівлі, але уточнює що для країн які не мають «міцної» економіки або країни які лише вийшли з системи планового економічного забезпечення, вільний ринок і глобалізація можуть зашкодити. В цій роботі буде розглянуто як завдяки політиці економічного націоналізму держави Європи та азійські країни ставали провідними державами в світі.

Сьогодні Україна має великі економічні проблеми зв'язані як і з пандемією COVID-19 так і початком повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року. Економічний націоналізм допоможе Україні підняти рівень економіки, відкрити нові мануфактурні виробництва, індустріалізувати аграрну промисловість і забезпечити свій внутрішній ринок, товарами котрі будуть вироблені в Україні.

Актуальність теми. вибрана через те що дослідження нової економічної системи може допомогти Україні зміцнювати свою економічну спроможність й також показати всім країнам які також не можуть досягти лідерства, що це можливо за допомогою захисту свого виробництва, індустріалізації первинного сектору економіки та імпортозаміщення. Економічний націоналізм дасть змогу спробувати створити «українське економічне диво», на основі «див» які були в Японії, Південній Кореї та Тайваню.

Основна суперечність, що визначає актуальність теми, полягає в невідповідності між прагненням України до інтеграції в світову економіку та потребою у захисті національних економічних інтересів. В цій кваліфікаційній роботі будуть представлені перспективи політики економічного націоналізму та наданий прогноз щодо можливостей послідовного запровадження в Україні цієї політики.

Метою дослідження є вивчення перспектив економічного націоналізму в контексті політики розвитку України.

Об'єктом дослідження є економічний націоналізм як система економічних і політичних заходів, спрямованих на захист національних економічних інтересів.

Предметом дослідження є перспективи використання принципів економічного націоналізму в політиці розвитку України.

Методологія :

- **Аналіз літератури:** Вивчення наукових праць, монографій, статей, публікацій з теорії економіки, політології, історії, соціології, присвячених проблемам економічного націоналізму, політики розвитку, економіки України.
- **Системний аналіз:** Дослідження економічного націоналізму як цілісної системи, виявлення його складових елементів, зв'язків та закономірностей функціонування.
- **Порівняльний аналіз:** Порівняння економічних політик країн, які використовують різні моделі економічного розвитку, з акцентом на роль економічного націоналізму.
- **Історичний метод:** Вивчення історичного досвіду розвитку економічного націоналізму в різних країнах світу, його впливу на економічне зростання та добробут населення.

1. Історія розвитку ідей економічного націоналізму

Економічний націоналізм - політична доктрина, яка передбачає захист національних інтересів у сфері економіки шляхом використання

протекціоністських заходів. Ця доктрина не відкидає здобутки вільної торгівлі і глобалізації, вона лише обмежує використання національних активів іноземними компаніями/державами. Економічний націоналізм допоміг азійським, американським, європейським країнам досягти економічної могутності і незалежності, ця доктрина вивела країни третього світу в список лідерів.

Засновниками економічного націоналізму а на той час як його називали меркантилізм чи протекціонізм є Філіп Вільгельм фон Герніг, німецький службовець, який був одним зі засновників камералізму, зі своєю книгою «Австрія понад усе, якщо вона тільки сама схоче» і Фрідріх Ліст, німецький економіст та політик зі своєю книгою «Національна система політичної економії».

В книзі ««Австрія понад усе, якщо вона тільки сама схоче» описуються дев'ять принципів національної економіки:

1. Кожна п'ядь ґрунту країни повинна використовуватися для сільського господарства, видобутку корисних копалин або для мануфактаризації
2. Вся сировина, що знаходиться в країні, повинна використовуватися у вітчизняному виробництві, оскільки готові вироби мають більшу цінність, ніж сировина
3. Слід заохочувати велике, працездатне населення
4. Весь експорт золота і срібла має бути заборонений, а всі вітчизняні гроші повинні залишатися в обігу
5. Імпорт іноземних товарів слід максимально обмежувати
6. Там, де певні імпорتنі товари є незамінними, їх слід отримувати безпосередньо, в обмін на інші вітчизняні товари, а не на золото і срібло
7. Наскільки можливо, імпорт слід обмежувати сировиною, яку можна обробити вдома
8. Постійно слід шукати можливості для продажу надлишків вітчизняної продукції іноземцям, наскільки це можливо, за золото і срібло

9. Не дозволяти жодного імпорту, якщо такі товари в достатній кількості та належної якості постачаються вдома¹

В основі економічного націоналізму лежить меркантилізм. Меркантилізм – економічна теорія за якої держава накопичує дорогоцінні метали на своїй території. Меркантилізм набув поширення в XVI столітті на території Англії, Франції та інших держав, Вперше окреслив поняття меркантилізму французький економіст, який написав у **1615 році свою працю "Трактат про політичну економію"** (*Traité d'économie politique*), де вперше увів термін « політична економія» яка є основою всіх вчень про відносини держави і ринку. В своїй книзі описує ключові ідеї меркантилізму: могутність держави визначається накопиченнями ними золота та срібла і захист держави від іноземних товарів.²

Далі цей термін Оноре Мірабо який використовував "меркантилізм" у своїй праці "**L'Ami des hommes, ou Traité de la population**", опублікованій у 1763 році.

Англія перша ввела в свою політику ранній меркантилізм який встановлював високі мита на імпортовані товари, вивіз золота та срібла з країни, заборона вивезення грошей з країни і «розвиток власних фабрик та мануфактур з тонкої обробки вовни, виробництво капелюхів, скла, паперу, годинників, лляних і шовкових тканин, а металургійні заводів – вона зуміла швидко підняти всі ці галузі промисловості завдяки заборонам на ввезення та високим митам»³.

Також завдяки імміграції протестантських фабрикантів вигнаних з Бельгії та Франції відповідно Філіпом II і Людовиком XIV, Англія здобула технології для розвитку власних мануфактур.

Через розвиток промисловості і як наслідок приросту населення Англія потребувала велику кількість солоної риби та кам'яного вугілля. Через монополію голландців на прибережні перевезення і рибальство, Англія прийняла закон під назвою Навігаційний пакт («*Navigation Act*»). Згідно з цим законом, товари з Азії, Америки і Африки могли ввозитись в Англію лише

¹ Robert B. Ekelund, Jr., Robert F. «A History of Economic Theory and Method: Sixth Edition» стор. 47

² Antoyne de Montchrétien «Traite d'économie politique» р. II

³ Anderson, Jahrgang. 1685.

англійськими торговими суднами, а з європейських держав — на англійських або суднах країн-експортерів. Через зростання торгового судноплавства Англії, відбувалось зростання її морської могутності і як наслідок початок першої англо-голландської війни, в результаті якої Англія здобула торгівельну монополію на морські перевезення і торгівлю з Німеччиною, Бельгією, Іспанією, Португалією та їхніми західно-індійськими колоніями. Навігаційний пакт дав Англії можливість торгувати з Іспанією та Португалією, отримуючи від них благородні метали (золото та срібло), а далі ці метали отримувала Східна Індія та Китай.⁴

Важливим фактором величі «англійського меркантилізму» була заборона ввезення у їх країну та виготовлення товарів вироблених їх торгівельними конторами у колоніях і східно-індійські тканини з шовку та бавовни. Це дало змогу розвивати власну мануфактурну промисловість і не допустити дешеві тканини з Індії на міжнародний ринок.

«Англійський меркантилізм» проіснував аж до початку XIX сторіччя, після чого відмовились від даної політики і перейти до ліберальної економічної політики.

Розвиток меркантилізму паралельно з Англією розвивався і у Франції, де отримав нову назву: «кольберизм». Швидкий ріст економіки Франції в XVII столітті є заслугою Жана-Батиста Кольбера який був міністром фінансів і головою уряду короля Людовіка XIV. Кольбер був спочатку помічником у Джуліо Мазаріні – кардинала, який був наслідником Рішельє, який фактично правив країною до 1661 року.

На службі у короля Кольбер змінив податкову політику, змінивши прямий податок (талья) – податок який платили непривілейовані стани у Франції і збільшивши оподаткування багатих верств населення. Саме ці непрямі податки спрямовані на духовенство та дворянство дали державі додаткові надходження до бюджету, це дозволило Жан-Батисту Кольберу запрошувати з різних країн професійних фабрикантів та мануфактури, купувати підприємницькі таємниці. Також одними з досягненнями міністра було усунення провінційних митниць, будівництво доріг та каналів. Організував на конфісковані гроші у колишнього

⁴ Фрідріх Ліст «Національна система політичної економії» сторінка 79

суперінтенданта Ніколя Фуке, французьку Ост - Індійську і Вест - Індійську компанію. Задля покращення позицій французьких товарів на зовнішніх ринках і також для надання гарантій споживачам Кольбер встановив державні якості товарів. На час його смерті у Франції налічували 50 000 ткацьких верстатів у сфері виробництва вовни, країна виробляла шовкових товарів на суму 50 мільйонів франків, державні надходження від неї зросли на 28 мільйонів франків, нація мала чудове рибальство, активне судноплавство і могутній військово-морський флот.⁵

Основа економічного націоналізму є єдність громадян країни, якщо суспільство розділене або якась частка суспільства не відчуває патріотизму до держави, дана економічна теорія тільки погіршить стан справ у державі. Цю думку найкраще висвітлює історія Італії чий міста будучи незалежними в XII та XIII столітті досягли високого рівня торгівлі. Флоренція була процвітаючим містом де щороку випускають 80 000 відрізів сукна, торгуючи з Іспанією, отримуючи сировину, місто є банком усієї Італії – 80 банківських установ⁶. Маючи доступ до Середземного Моря і Чорного і близькості до країн жаркої зони, Італія постачала у країни Європи мануфактурні товари, отримуючи натомість сировину. Єдине чого не вистачало Італії це об'єднаності, виступаючи незалежними сторонами, влада Венеції, Генуї, Пізи та Амальфі починають знищувати торгівельну спроможність один одного заради установавання економічної гегемонії що унеможливлювало об'єднання в одну націю.

Ще один приклад занепаду економіки через політичну необ'єднаність й відмови від розвитку власного виробництва- Ганза. В 1241 році Гамбург і Любек через потребу в об'єднанні для захисту та оборони утворили союз, який надавав привілеї в торгівлі. Вони надавали послуги посередницької торгівлі і засновували в багатьох європейських країнах свої установи(контори). Ганза встановлювала свою монополію в різних європейських містах, купляли там дешево продавали там де дорожче. Наприклад їх контора заснована в 1272 році

⁵ Eloge de Jean-Baptiste Colbert: Discours qui a remporté le prix de l'Académie françoise, en 1773. Vol 15

⁶ Étienne-Jean Delécluze «Florence et ses vicissitudes 1215-1790 Vol. 2: Avec une Carte de Florence Et Neuf Portraits de Célèbres Florentins» p. 23, 26, 32, 103, 213.

в руському Новгороді, скуповувала дуже дорогі в Європі хутра, льон, різні сировинні матеріали, продаючи взамін мануфактурні товари.⁷

Також для підтримки своєї торгівлі, Ганза ухвалила закон який був схожим на Англійський навігаційний пакт, який англійці у свою чергу скопіювали у ганзеатів, вимагав щоб товари Ганзи можна транспортувати лише ганзейськими суднами.⁸ Розширення морської торгівлі і риболовлі спричинило розвиток військового флоту Ганзи, що дало можливість забезпечувати свою монополію на морські перевезення.

Як писав Дейвід Г'юм: Англійська торгівля, раніше була повністю в руках чужоземців, насамперед естерлінгів, яких Генріх III зорганізував як корпорацію, яким надав привілеї, та яких звільнив від обмежень і ввізних мит, котрими обкладали чужоземних торгівці. Англійці були тоді такими недосвідченими, що починаючи із часів Едуарда III ганзеати, як тоді їх називали «купці сталевих двору», монополізували всю зовнішню торгівлю королівства. Оскільки вони використовували винятково власні судна, то й англійське судноплавство перебувало в дуже жалюгідному стані»⁹

«Естерлінг»- так називали купців зі Сходу тобто з Ганзи, звідси і походить слова «стерлінг» і «фунт стерлінгів»- оскільки всі гроші які ходили в Англії були німецькі.¹⁰

Англія в той час була як і всі північні країни, які торгували з Ганзою відправляли їй необроблені товари які обмінювали в своїй конторі 1252 року в Брюгге і обмінювали на сукно й східні товари, які надалі продавали в Англії. Також ще одна контора була відкрита 1278 року в норвезькому Бергені де Ганза скуповувала рибу і риб'ячий жир.¹¹ Падіння Ганзи було зумовлене багатьма факторами як і зовнішніми так і внутрішніми. Головний зовнішній фактор- Едуард III король Англії після майже століття з моменту заснування «Сталевих двору» заборонив продавати сировинні продукти Ганзі і почав залучати майстрів

⁷ Фрідріх Ліст «Національна система політичної економії» с 61

⁸ Anderson, «Origin of commerce.» Part. 1, p. 46.

⁹ David Hume «The History of England», vol. 3 ch.. XXXV

¹⁰ Фрідріх Ліст «Національна система політичної економії» с.61

¹¹ David Hume «The History of England», vol. 3 ch. XXXV.

виготовлення сукна з Фландрії задля навчання англійський виробників цьому ремеслу. Надалі заборони накладались також на носіння одягу з чужоземного сукна, чужоземні купці отримавши гроші від продажу своїх товарів, могли витратити ці гроші лише на товари які виготовлені місцевим виробництвом¹²

Саме після розквіту англійського виробництва, Ганза почала втрачати ринки збуту, руські царі надавали перевагу саме англійським підприємцям, голландці та англійці почали витісняти їх з ринків та отримувати різні місця при дворах, де намагались лобіювати пільги для своїх торговців.

Внутрішні причини розпаду цього союзу були як і в Італії – це повні відсутність національної торгівлі, вона базувалась на купівлі і продажу, а не на зміцненні і розвитку власних мануфактурних сил. Також Ганза не мала ніякої політичної підтримки збоку Першого Райху, члени цього союзу мали «дух власного контону» ніж федеральний патріотизм.

Приклад ганзейського союзу як і приклад італійських республік показує що приватна промисловість не може підтримувати в належному стані економіку держави, без національного об'єднання, розвитку власного мануфактурного виробництва і політичної сили.

Найяскравішим першоджерелом економічного націоналізму є книга Фрідріха Ліста «Національна система політичної економії» В цій книзі йдеться про політику підтримки країн з незрілою промисловістю і також про впровадження особливих типів економічного націоналізму залежно від обставин і ступеня розвитку конкретної країни.

В роки написання книги Фрідріха Ліста, Великобританія переживала кінець промислової революції і початком другої промислової революції і вже тоді країна почала закликати інші країни, навіть ті які мали ще аграрний тип економіки, переходити на економічний лібералізм. Фрідріх Лист писав що будь-яка країна, яка за допомогою захисних обмежень підняла свої виробничі потужності до такої міри розвитку, що жодна інша нація не може витримати з

¹² David Hume «The History of England», vol. 3 ch XXV

нею вільну конкуренцію, не може зробити нічого мудрішого, ніж проповідувати іншим країнам переваги вільної торгівлі.¹³

Головні твердження щодо того як розробити стратегію розвитку успішного економічного націоналізму є:

1. Роль національної держави- національна держава грає вирішальну роль у розвитку національної економіки, це твердження підкріплене історичними прикладами такими як: занепад Ганзейського союзу і вільних італійських міст Генуї і Франції).
2. Протекціонізм економіки – протекціонізм треба вводити лише для найпотрібніших секторів економіки які потребують великого державного фінансування і які надають новітні технології.
3. Вибір часу – на відміну від економічного лібералізму, які держави можуть використовувати безтерміновий проміжок часу, запровадження економічного націоналізму є потрібним лише при умові що держава вже може перейти до розвитку власних виробничих потужностей, але без захисту від держави не зможе конкурувати з іноземними компаніями. До періоду готовності держави до розвитку власного мануфактурного виробництва або коли економіка країни зміцніла і може конкурувати на однаковому рівні з іншими країнами чи займає монополістську позицію в конкретному секторі на міжнародному ринку, економічний націоналізм не є потрібним.
4. Вільний ринок всередині- на внутрішньому ринку не має бути обмежень ні монополій, ні обмежень, також протекціонізм немає створювати внутрішніх монополій.

Економічний націоналізм також включає три основні методи це: протекціонізм, меркантилізм і імпортозаміщення.

Метод протекціонізму включає в себе різні інструменти задля захисту національної економіки:

¹³ Фрідріх Ліст «Національна система політичної економії» сторінка 182

1. Обмеження імпорту шляхом встановлення високого рівня мита. В першу чергу обмеження стосуються тих товарів які є головними конкурентами внутрішнього ринку, звичайно в наслідок цього споживачі даного сектору товарів будуть переплачувати і споживати товари низької якості. Високі мита мають бути застосовані лише для найбільш потрібних секторів, які або зараз є потрібними на світовому ринку або є перспективними для нього. Головна проблема у обмеженні імпорту це мінімізація шкоди яку нанесуть споживачу й стимулювання внутрішнього ринку розвивати сектор на який встановлюють зовнішні мита, задля унеможливлення застою. Разом з обмеженням ввозу продукції, держава має різними засобами підтримувати вітчизняного виробника, найпоширеніший засіб – субсидіювання виробників найпотрібніших товарів задля швидкого досягнення якості і ціни аналогічного імпортного продукту. Америка яка на сьогоднішній момент є прикладом відкритого ринку і ліберальної економіки, починала з економічного націоналізму, з 1933 року діє закон «Buy American ACT», який означає що уряд Сполучених Штатів проводячи державну закупівлю має віддавати перевагу товарам і виробам які були вироблені у США. Також агенти які використовують державні кошти, також мають закуповувати американські товари.¹⁴

Ерік Райнерт- відомий норвежський економіст написав книгу « Як Багаті країни стали багатими, і чому бідні країни залишаються бідними» описав 2 типи протекціонізму які назвав східно-азійськими і латиноамериканський і вказав 12 відмінностей у цих двох системах:

ДВА ІДЕАЛЬНИХ ТИПУ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ В ПОРІВНЯННІ СХІДНА АЗІЯ: ПРАВИЛЬНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ

1. Тимчасовий захист нових галузей промисловості/нових продуктів для світового ринку.
2. Дуже крута крива продуктивності порівняно з рештою світу.

¹⁴ <https://www.madeinamerica.gov/>

3. Ґрунтується на динамічному (Шумпетеровому) розумінні світу як творчого руйнування, спровокованого ринком.
4. Зберігається конкуренція на ринку.
5. Основна технологія контролюється всередині країни.
6. Великі інвестиції у освіту/промислова політика створює великий попит освіти. Пропозиція освічених кадрів збігається з попитом на них у промисловості.
7. Меритократія - капітал, робочі місця та привілеї розподіляються згідно з кваліфікацією працівників.
8. Земля розподіляється порівну (Корея).
9. Рівномірний розподіл доходів збільшує внутрішній ринок розвинених промислових товарів.
10. Прибуток створюється з допомогою динамічного (Шумпетерова) здобуття ренти.
11. Активне співробітництво між виробниками та місцевими постачальниками.
12. Поширення технологій регулюється так, щоб максимізувати кількість переданих знань.

ЛАТИНСЬКА АМЕРИКА: НЕПРАВИЛЬНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ

1. Постійний захист зрілих галузей промисловості/продуктів для внутрішнього ринку (часто зовсім невеликого)
2. Зростання продуктивності відстає від решти світу
3. Ґрунтується на статичному розумінні світу: планова економіка
4. Низький рівень конкуренції на внутрішньому ринку
5. Основна технологія імпортується з-за кордону/складання готових деталей, що імпортуються/поверхнева індустріалізація
6. Найменша увага освіті/побудований тип промисловості не призводить до високого (як у Східній Азії) попиту на освічені кадри. Інвестиції в освіту сприяють еміграції
7. Непотизм (кумівство) при розподілі капіталу, робочих місць та привілеїв
8. (суперечлива інформація про розподіл землі)

9. Нерівномірний розподіл доходів обмежує розмір внутрішнього ринку та зменшує конкурентоспроможність промисловості країни
10. Прибуток створюється за допомогою статичного здобуття ренти
11. Протистояння виробників та місцевих постачальників
12. Поширення технологій регулюється так, щоб уникнути пасток¹⁵
2. Другий метод економічного націоналізму є неомеркантилізм який є адаптованим під сучасний світ ідеології меркантилізму. Головна ціль цього методу є створення і підтримка позитивного сальдо зовнішніх економічних відносин і накопичення резервів іноземної валюти, золота різноманітних облігацій, тощо. Ця ціль має досягатись розвитком експорту, зменшенням залежності від іноземних новітніх технологій і розвитком своїх технологій, державний контроль за рухом капіталу.
3. Третій метод це імпортозаміщення, він передбачає розвиток власної технологічної продукції яка є валідною на світовому ринку. Імпортозаміщення є контроверсійним методом і має застосовуватись також при наявності великої внутрішньої клієнтської бази. Ця політика має впроваджуватись обмежено і на певний час, щоб не зашкодити економіці.

В 1993 році аналітики з Світового банку показали дослідження де було описано економічне зростання і державна політика восьми країн: Японія, Тайвань, Південна Корея, Гонконгу, Сінгапуру, Малайзії, Таїланду та Індонезії. В 2008 році Комісія зі зростання та розвитку на чолі з Майклом Спенсом проаналізували ще 5 країн в яких ВВП зросло в чотири рази за 20 років(Китай, Оман, Ботсвана, Мальта, Бразилія)

Вадим Новіков український економіст проаналізував 2 таблиці і зробив висновок що всі описані країни мають основні заходи економічної політики:

1. Вони сповна використовували перевагу світової економіки
2. Вони підтримували макроекономічну стабільність
3. Вони домоглися високих рівнів заощадження та інвестицій
4. Вони дозволяли ринку управляти розміщенням ресурсів

¹⁵ Ерік Райнерт «Як багаті країни стали багатими... і чому бідні країни залишаються бідними» с 99

5. Вони мали віддані ідеї, спроможні уряди, які користувались довірою¹⁶

Також економічний націоналізм ніяким чином не залежить від ідеології правлячої сили чи політичного режиму, економічне зростання може виникнути внаслідок правління комуністів як в Китаї, військової диктатури як в Південній Кореї до 1992 року, або демократії як на Мальті.¹⁷

Найбільша складність впровадження економічного націоналізму є його специфікою розробки в кожній окремій взятій державі, дана економічна політика потребує місцевих кваліфікованих розробників й повного розуміння поточного стану економіки.

1.2 Успішні приклади впровадження протекціонізму у Європі XVII столітті та в США наприкінці XVIII століття

Більшість країн які зараз є прикладами успіху «вільних ринків», на початку економічного зростання, вживали різноманітних заходів протекціонізму та індустріалізації власної економіки.

Найяскравішим представником ліберальної економіки є США, але наприкінці XVIII століття і аж до епохи економічного лібералізму США були націлені на розвиток власної мануфактури та економіки. В роки коли США були ще колонією Англії, метрополія не надавала ніякої можливості Північній Америці будувати власні фабрики, для переробки сировини і подальшого продажу товару. Тож Америка продавала свої сировинні ресурси, які при розвитку власних мануфактур могла переробити у більш цінний товар, і купляла мануфактурні товари у Англії. Як писав Фрідріх Ліст в своїй книзі «Національна система політичної економії»: «Північноамериканські колонії по відношенню до окремої промисловості були в такому рабстві у метрополії, що там не переносили жодного виду фабрично-заводського виробництва, крім домашніх та звичайних промислів. Ще в 1750 році заснована в місті Массачусетсі капелюшна фабрика звернула на себе увагу і порушила таку заздрість парламенту, що він оголосив колоніальні фабрики різного роду установами, шкідливими для суспільного

¹⁶ World Bank Group. «Publication: The Growth Report : Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development»

¹⁷ A World Bank Policy Research Report «The East Asian Miracle»

блага країни, серед інших – і заводи з виробництва залізних молотків, незважаючи на те, що країна мала величезні запаси всіх необхідних для виробництва заліза матеріалів. Ще в 1770 році великий Чатам, засмучений першими спробами нової Англії у фабричному виробництві, оголосив, що неможливо допустити в колоніях вичинки навіть одного цвяха для підков»¹⁸

Після оголошення незалежності США в 1789 році коли Джордж Вашингтон обійняв посаду президента Сполучених Штатів, він запропонував одному з батьків-засновників Олександру Гамільтону зайняти пост державного казначея, де почав керувати слабкою економікою. Він повністю створив всю економічну систему США заснувавши інструменти для регулювання економіки: національний банк, створення берегової охорони заради знищення контрабандної торгівлі, створення монетного двору і введення єдиної системи вартості долара. Він написав доповідь по суспільному кредиту де він виклав повністю всю інформацію про стан економіки в країні, але першочергова задача була це вирішення питання з державним боргом країни.¹⁹

Гамільтон запропонував вести спеціальний податок задля виплати боргу і створити фонд який буде займатись погашенням боргу. Також в 1791 році був прийнятий закон про створення внутрішнього податку на виробництво віскі чи інших домашніх алкогольних виробів. Цей податок був потрібний був задля погашення внутрішніх боргів держави і викликав велику хвилю незадоволення яке переросло в повноцінне повстання, яке назвали Whiskey Rebellion (укр. Повстання через віскі).

Особлива увага Гамільтона була спрямована на розвиток мануфактур й розвиток незалежності від іноземних товарів, він вважав що на перших стадіях розвитку економіки США, їй потрібні протекціоністські міри, за допомогою селективних високих тарифів та субсидій. Гамільтон заснував всю фінансову систему США і саме він поклав початок так званій американській школі

¹⁸ Фрідріх Ліст «Національна система політичної економії» с.115

¹⁹ Formation Of The Union «CHAPTER XI SOCIAL AND ECONOMIC REORGANIZATION»

економіки яка була основою американської фінансової політики до середини ХХ століття.

Повна сформаність американського економічного націоналізму була при роботі на посаді державного секретаря Генрі Клея. У 1816 році американська школа економіки яку Генрі Клей назвав: «Американська система» була запроваджена урядом США, в цій системі було декілька пропозицій щодо регулювання діяльності національного банку і впровадження податку на імпорт мануфактурної продукції. Дані пропозиції були потрібні для захисту американських виробників від іноземних товарів і розвиток власної мануфактурної спроможності. В 1816 було встановлено мито в розмірі 20 відсотків для більшої частини мануфактурних товарів і 25% на текстиль.

Також внутрішня економічна політика була спрямована на розвиток логістичних зв'язків, у вигляді доріг і розширеної системи залізниць.

У висновку дослідивши повністю тарифну політику США, зрозуміло що до 1913 року саме високі мита приносили найбільше податків в бюджет країни. Мита були також однією з причин Громадянської війни, плантатори з південних штатів не розуміли перспектив купівлі мануфактурних товарів у вітчизняних виробників через початкові високі ціни і низьку якість у порівнянні з британськими аналогами. Саме через підтримку власних переробних заводів і фабрик, недопущення великої кількості товарів задля захисту власної промисловості, США не допустили повторення економічного спаду як в країнах Латинської Америки і стали станом на сьогодні передовою економікою світу.

Німеччина

Впровадження економічного націоналізму в Німеччині відбулось після початку наполеонівських війн, коли Франція впровадила морську блокаду щодо Британії, так як продукція з Британія не могла продаватись на території сучасної Німеччини, дві найрозвиненіші країни, Пруссія і Австрія почали покращувати стан вітчизняних мануфактурних виробництв. Після зняття блокади Англія знову могла продавати на континент свої товари які були дешевші і кращі. Вже тоді в 1815 році Генрі Бругам - член британського парламенту казав: Можна

ризикнути щось втратити на вивезені англійських товарів для того, щоб задушити в колисці континентальні фабрики.²⁰

В 1818 році було введено тарифний закон який передбачав скасування всіх внутрішніх мит на території Пруського королівства і передбачав введення протекційного митного тарифу для прусських товарів. Дане мито було введено задля захисту прусських мануфактуристів від іноземних виробників. Сусідні німецькі країни постраждали від даної реформи через втрату ринку збуту що дало поштовх для об'єднання в Німецький митний союз де будь-які мита між німецькими державами були б уніфіковані та об'єднанні в одну торгівельну-митну систему. 22 березня 1833 року Пруссія та Баварія підписали договір про створення митного союзу. До нього згодом приєдналися й інші німецькі держави, зацікавлені у вільній торгівлі та економічному зростанні. До 1836 року до союзу входили вже 18 держав, а до 1866 року - 25. Саме Німецький митний союз заклав фундамент для політичного об'єднання Німеччини. У 1866 році, після перемоги у війні з Австрією, Пруссія здобула гегемонію в німецьких землях. А 1871 року, після перемоги у франко-пруській війні, була проголошена Німецька імперія.

Англія

Розвиток англійської економіки почався з початком правління Генріха VII Тюдора який правив Англією з 1485 до 1509 року. Він був засновником однієї з найголовнішого складники економічного націоналізму – протекціонізм. В той час Англія продавала сировинні продукти а саме: бавовна та необроблене сукно континентальним країнам в яких Англія закуповувала вже мануфактурні товари зроблені з англійської сировини. Генріх VII запровадив мито на експорт бавовни, задля захисту вітчизняної промисловості, також за його ініціативи почалось запрошення в Англію континентальних ремісників та спеціалістів по обробці сукна. Ці заходи дали можливість Англії самостійно переробляти власну сировину, що за часів правління Якова I торгівля товарами з вовни становила 90

²⁰ United States. Congress. House. Committee of Commerce and Manufactures «Report of the Committee of Commerce and Manufactures» February 13, 1816

відсотків усього англійського експорту²¹ Під час правління Єлизавети була заборона на ввезення мануфактурних товарів з металу і шкіри. Також для збільшення видобутку корисних копалин і для організації виробництва мануфактурних товарів з видобувних копалин було заснована Спільнота королівських рудників.²² Також саме під правління Єлизавети, Англія заснувала колонії на території Америки, регулярно відбувались напади каперів на іспанський флот який перевозив дорогоцінні метали зі своїх колоній, що надавало казначейству великі кількості золота і срібла, Англія також активно підкуповувала і залучала іноземних мануфактуристів які допомагали активно розвивати різні мануфактурні галузі: виробництво капелюхів, скла, паперу, годинники, лляних і шовкових тканин. Через підвищення якості життя і як наслідок приріст населення, попит на рибну продукцію виріс, що створило попит на торговельне судноплавство. Щоб розвивати морську торгівлю та морську могутність було укладено в 1651 році Навігаційний пакт Кромвеля який надавав право на зупинку в портах лише англійським судам, те саме стосувалось морських перевезень між портами Англії. Внаслідок цього акту відбулась перша англо-голландська війна в якій англійці знищили флот голландців і захопили 1600 їх торговельних суден. Навігаційний акт дав Англії величезні переваги в геополітичному середовищі:

1. Витіснення голландців з ринків Німеччини та Бельгії.
2. Контрабандна діяльність з колоніями Іспанії і Португалії та з їх західноіндійськими колоніями.
3. Завоювання Ямайки в 1655 році і як наслідок встановлення монополії на торгівлю цукром
4. Укладення Метуенського договору

Укладення Метуенського договору відбулось у 1703 році і він передбачав ввезення португальських вин в Англію за митною ставкою яка була менше від ставок на вина інших націй, португальці у свою чергу знімали заборону на імпорту сукна і дозволяє ввезення англійського сукна за ставкою в 23%, даний договір не

²¹ Anderson, «Historie du commerce» 1651

²² Anderson, «Jahrgang» 1564.

лише зруйнував суконну промисловість Португалії яка лише починала розвиватись, він спричинив монополізацію ринку Португалії Англією, що в свою чергу дало можливість Туманному Альбіону почати активно вести торгівлю з Східною Індією та Китаєм.

Як писав «Британський торговець»: « Після того як заборону було знято, ми вивезли від них стільки срібла що їм самим для власного використання залишалося його дуже мало. А після цього ми взяли за золото».²³

Ще одна цитата щодо Метуенського договору від видавця «Британського торговця»: «Порівняно з будь-якою іншою країною ми досягаємо в Португалії найвищих торговельних сальдо, вивезення грошей звідти ми збільшили до півтора мільйона фунтів стерлінгів, а раніше ця сума становила лише 300 000 фунтів²⁴

Ще однією політикою Англію задля утримання монополістських місць на ринку мануфактурних товарів, забороняла розвивати в своїх північноамериканських колоніях та східно-індійських будь які заводи чи фабрики. Це є великою відмінністю від ліберальної економіки Адама Сміта, яка вважала що для процвітання країни вона має діяти згідно теорії цінностей тобто купувати товари на ринках де вони є дешевшими та кращими.

В XVIII столітті Великобританія мала низку протекціоністських заходів такі як:

- Мито на ввезення промислових товарів досягало 45-55%
- імпорт текстилю з Індії був заборонений
- експорт з британських колоній мануфактурних товарів які конкурували з англійським виробництвом.
- Стимулювання виробництва і експорту сировини з колонії, зменшення мита на імпорту сировину.²⁵

²³ Theodore Janssen Sir «The British Merchant: A Collection Of Papers Relating To The Trade And Commerce Of Great-Britain And Ireland, Volume 3» p.267

²⁴ Theodore Janssen Sir «The British Merchant: A Collection Of Papers Relating To The Trade And Commerce Of Great-Britain And Ireland, Volume 3» p.20, 33, 38,110,253,254.

²⁵ Вадим Новіков «З Аутсайдерів у лідери Політика економічного націоналізму в світі і Україні» с. 30

Наведені вищі приклади є реальними прикладами того як тогочасний економічний націоналізм, який виходив з прагматичної точки зору, є потрібним задля економічної могутності держави. Великобританія, Німеччина, США в сучасному світі пропагують успішність вільного ринку і показують це на власних прикладах. В реальності ґрунтуючись на вищеописаних історичних фактах, є очевидним, що взірці економічного лібералізму в основі своїй є державами що на початку своєї гегемонії, впроваджували методи економічного націоналізму, таких як протекціонізм, меркантилізм і імпортозаміщення. Досягаючи певного рівня процвітання ці країни, радять державам з слабкою економікою користуватись перевагами «вільного ринку».

2. Приклади успішного використання економічного націоналізму в XIX - XX столітті

Сінгапур, Південна Корея і Тайвань об'єднує визначення – азійські тигри. Тобто країни які мають надшвидкий економічний ріст впродовж доволі короткого терміну, такі економічні стрибки зумовлені наступними особливостями державної політики:

- Державне втручання в економіку з метою розподілу ресурсів.
- Швидкий перехід від первинного сектору економіки до вторинного та третинного.
- Залучення іноземних спеціалістів та імпорту технологій задля власного виробництва.

Описані далі держави продемонстрували «економічне диво» - тобто тривалі періоди зростання економіки країн. Ці «дива» демонструють реальну можливість для України почати швидкими темпами змінювати сьогоденну економічну модель на ту яка дасть можливість створити «українське економічне диво».

Південна Корея

16 травня 1961 році відбувся військовий переворот в Кореї який очолив генерал- майор Пак Чон Хі. Він очолив Військово-революційний комітет який прийшов до влади. Економічний стан Південної Кореї був доволі низьким, основні економічні потужності були зосереджені в Північній Кореї, також Північну Корею фінансували країни соціалістичного блоку.

Новий режим країни можна класифікувати як диктатура, було створено орган розвідки і контррозвідки під назвою Національна розвідувальна служба. Даний структура почала свою роботу арештами всіх дисидентів та опозиціонерів, так було покарано всіх причетних до сфальсифікованих виборів

1960 року, в яких був один кандидат- Ли Син Ман тодішній президент Першої республіки Кореї. Було арештовано також майно політиків і чиновників на всіх рівнях, десятки тисяч чиновників і військових були арештовані або звільнені. Під тиском збоку США які не признавали законність заколоту й під внутрішнім тиском від населення було проведені чесні президентські вибори в яких з невеликим відривом виграв Пак Чон Хі.

Економічна політика

Пак Чон Хі націоналізував всі банки звинувативши їх у незаконності їх доходу що дало можливість уряду кредитувати лише ту комерційну діяльність яка була потрібна державі. Для того щоб керувати економікою на той момент ще диктатор зібрав всіх найбільших «чеболі»- південнокорейська форма фінансового промислового об'єднання, на зразок японських «дзайбацу», і арештами та погрозами змусив їх співпрацювати з урядом в обмін на державне фінансування і безпеку. Це дало можливість за допомогою пільг та кредитів руками «олігархів» почати виробляти продукцію яка відразу експортувалась. Також для підвищення рівня кваліфікації працівників та можливість працювати з імпортованими технологіями було вирішено відкрити більше науково-технічних закладів, з обов'язковим вивченням англійської мови.

Також задля планування і організації економічного майбутнього було створено орган який отримав назву «Рада економічного планування» який створював спеціальні п'ятирічні плани розвитку, окреслював завдання для підприємців і контролював якість його виконання, «п'ятирічки» Кореї відбувались шляхом субсидіювання та кредитування лише тих виробництв які відповідали стандартам якості за вимогою РЕП, підприємства що не могли впоратись з поставленою урядом задачею або поглинались більшими компаніями або націоналізувались, тобто Головною умовою п'ятирічок було досягнення бажаного показника обсягу виробництва у галузях які держава вважала найнеобхіднішими, також щоквартально бізнес і представники РЕП відзвітували про прогрес виробництв.

До приходу до влади Пак Чон Хі основними товарами для експорту була легка промисловість: цукор, бавовна, борошно, тощо. Після обрання президентом Пак Чон Хі було оголошено про перший п'ятирічний план щодо індустріалізації економіки, а саме: збільшити виробництво електроенергії, видобуток вугілля, створення цементних заводів і збільшення виробництва тканини. Так в 1962 році було побудовано цементний завод компанією «Hyundai», надалі компанія надавала послуги щодо будівництва цементних заводів у іноземних країнах.

Задля пришвидшення темпів індустріалізації були введені стимули задля внутрішньої міграції селян в міста задля заповнення вільних робочих місць. Варто зауважити що громадяни Південної Кореї працювали по 12годин на день, при тому всіх незгодних з даним розкладом арештовували, а будь-які робітничі чи студентські забастовки придушувались.

Після успішного виконання першої «п'ятирічки», де були створені основні заводи та фабрики для експортування і для подальшого будівництва нових мануфактурних потужностей, друга «п'ятирічка» була сфокусована на розбудові інфраструктури, було побудовано автомагістраль та залізницю яка дозволяла пришвидшити логістичні маршрути від індустріальних центрів Кореї до морських портів. Найяскравіший наслідок даної політики – автомагістраль Пусан-Сеул протяжністю 428 км, яка з'єднувала порт з індустріальним центром держави.

Також крім розвитку міст, уряд займався реорганізацією та розбудовою сіл. В 1970 році було представлено програму під назвою «Рух нового села» (оригінальна назва Saemaul Undong) – яка мала на меті зменшення бідності та покращення умов життя в сільській місцевості шляхом розширення можливостей місцевих громад та заохочення місцевих рішень, ідей, завдань.

Через нарощування військової потужності КНДР та поступовий вивід американського контингенту з країни, Пак Чон ХІ запровадив програму по розвитку важкої промисловості яка стане основою для подальшого експорту продукції, та «наріжним каменем» південно-корейського ВПК. Почався

розвиток суднобудування, машинобудування, металургії та хімічної промисловості, також починається розвиток в збройовій промисловості: купівля ліцензій, запрошення спеціалістів або створення аналогів. В 1973 році було відкрито перший металургійний завод «POSCO». Використовуючи надходження репарацій від Японії почалась купівля необхідних технологій та станків для цього заводу. Вже в 1975 році було створено перший південно-корейський автомобіль. Задля швидкого будівництва заводу були надано субсидії та встановлення протекціоністського мита. В майбутньому завод вже сам експортував сталь та став повністю приватною компанією.²⁶

Висновок прикладу Кореї- це показ того що політична стабільність у поєднанні з захистом економіки за 20 років перетворило країну аграрного типу на технологічну країну чиею продукцією користується увесь світ. При владі Пак Чон Хі і наступного президента Чон Ту Хван ріст ВВП країни був в межах 6% - 14% річних.²⁷

Тайвань

Тайвань – держава яку більшість країн не визнають, через небажання псування економічних відносин з Китаєм, єдиний і повноцінним союзником цього острова є США. Китай же хоче повернути острів не лише через культурні чи мстиві мотиви через громадянську війну між Гомінданом і КПК, а також через те що Тайвань є майже світовим монополістом у сфері напівпровідників.

Після поразки в Громадянській війні під владою Гоміндану залишились острови Тайвань і ще кілька островів, Чан Кайші перший очільник Тайваню в першу чергу за допомогою США провів земельну реформу, контролював цю реформу економіст Вольф Ладежинський український емігрант який переїхав в США в 1921 році. Дана реформа відбувалась в 3 етапи:

- Було сформовано земельний реєстр, оцінка кількості і якості землі

²⁶ Останній Капіталіст «Пак Чон Хі - "Батько" корейської нації»

²⁷ Вадим Новіков « Українське економічне диво» с 95-97

- Викуп державою землі у великих землевласників і передача її селянам без власної землі
- Проведення програми щодо пільгового періоду розстрочки для продажу землі селянам, селяни могли виплачувати оренду за землю протягом 10 років.

США також надавали технології для обробки землі і нові сільськогосподарські культури, це дало поштовх для подальшої індустріалізації аграрної промисловості, держава націоналізує цукрові заводи по переробці аграрної сировини, що дає змогу експортувати мануфактурні товари за кордон.

У 1959 році була введена 19-пунктова програма економічних і фінансових реформ, яка включала лібералізацію ринкового контролю, стимулювання експорту та розробку стратегії залучення іноземних компаній і капіталу. Японські компанії заходили на тайванський ринок завдяки низькій заробітній платі, відсутності екологічних законів і контролю, освіченій та вмілій робочій силі, а також підтримці уряду. Основу національної виробничої структури складали численні дрібні та середні підприємства, засновані на сімейних заощадженнях та ощадних кооперативних мережах.

Головним методом державного управління економікою було фінансування через державні банки приватного бізнесу, також було стимулювання повернення китаїців з материка і різних діаспор на Тайвань, задля поповнення робочих місць.

Основна відмінність від історій стрімкого економічного розвитку Японії та Південної Кореї полягала в тому що уряд Тайваню не фінансував і не стимулював утворення великих конгломератів, він підтримував середні і малі бізнеси. Держава також на себе взяла функцію оновлення технологій і розвиток передових технологій, держава надавала пільги та преференції бізнесу який до місцевого бізнесу залучав нові технології.

Високі доходи від земельної реформи почали інвестувати в місце виробництво споживчих товарів, проводячи політику імпортозаміщення. Завдяки цій політиці почався розвиток тайванської продукції: цемент, пластик,

текстиль та будівельна промисловість. В 1958 році цю політику скасували задля нових економічних реформ: підвищення експортної торгівлі з іноземними державами, були скасовані експортні мита. В 1966 році було створено спеціальну економічну зону: « Зона експортної переробки», яка розташувалась в порті Кіушань. Іноземні компанії в цій зоні не були оподатковані на перші 5 років, завезення нових технології для росту технологічної продукції було без плати імпортного мита. Через вищеописані чинники і дешеву робочу силу, іноземні компанії почали будувати свої виробництва. Іноземні компанії задля зниження цін на кінцеві споживчі товари нижчого сегмента з коротким життєвим циклом, потребували дешевої робочої сили, яка була в Тайвані, дрібні замовлення почали надходити до селянських родин, які об'єднали свої заощадження, отримані після земельних реформ, і заснували численні фабрики на землях, які були отримані через земельну реформу. Завдяки невеликим розмірам підприємств, мінімальним накладним витратам та низькій вартості праці, вони змогли виробляти доступні, але якісні товари, що забезпечило їм значні замовлення. Також задля розподілення виробництва що дає змогу ще більше зменшити вартість виробленого товару і зменшити інвестиційні ризики, оскільки не було гарантії подальших замовлень. Власники компаній допомагали членам своїх родин, друзям та навіть найманим працівникам відкривати власні окремі фабрики. Таким чином поступово формувалися мережі субпідрядників, серед яких розподілялося виробництво.²⁸

Ця виробнича структура надала тайванським підприємцям перевагу на світовому ринку: можливість швидко адаптувати виробничі процеси, зберігати низьку вартість продукції та пропонувати короткі терміни виконання замовлень. Це сприяло постійному зростанню обсягу замовлень і розширенню виробничих мереж, що поступово призвело до появи тисяч взаємопов'язаних невеликих фабрик по всій країні.

Ця перевага дозволила Тайваню домінувати у виробництві різноманітних товарів. Острів виробляв 75% світової пропозиції парасольок, 46% спортивного

²⁸ Вадим Новіков « Українське економічне диво» с. 104

взуття та став глобальним лідером у виробництві одягу, іграшок, велосипедів, а пізніше і електроніки. У 1970-х роках ці мережі виробляли товари у 2100 різних категоріях, перетворившись на рушій економіки країни.

Після нафтової кризи 1974 року син Чан Кайші, Цзян Цзинго, почав масштабний проект щоб встановити базу важкої промисловості на острові, назва проекту була: «10 великих будівництв за 5 років»: було відкрито перший аеропорт, два енергоблоки на АЕС, дві залізниці і два порти і декілька державних підприємств, зокрема металургійний завод, нафтопереробний завод. Це стало основою для майбутнього економічного розвитку у сфері високих технологій.

З початку 1970-х тайванських працівників стали масово виробляти готові електроприлади (радіоприймачі, телевізори, телевізійні тюнери, фонографи, радіотелефони), просту (котушки, резистори, конденсатори, магнітопроводи, трансформатори) та складну (напівпровідники, матриці та інтегральні схеми) електроніку, компоненти мікрохвильового зв'язку, які згодом стали основою сучасних стільникових мереж, а також обладнання для промислової автоматизації.²⁹

Велика кількість висококваліфікованих працівників (завдяки якісній освіті й популярності інженерної справи у десятках тайванських вишів) та вкрай низькі зарплати, за які були готові працювати тайванці, призвели до того, що на острів також прийшли великі компанії з Нідерландів та Японії, зокрема Philips, Hitachi, Matsushita, Sanyo та інші. Створивши власні лінії збірки та промислові потужності на Тайвані, ці компанії експортували продукцію до США, Європи та різних азійських країн.³⁰

Як результат, з 1981 року на Тайвані щорічно проходить одна з найважливіших міжнародних комп'ютерних конференцій COMPUTEX. А першою найбільшою власне тайванською компанією з виробництва напівпровідників стала TSMC (Taiwan Semiconductor Manufacturing Company),

²⁹ <https://taiwantoday.tw/news.php?unit=8,8,29,32,32,45&post=13822>

³⁰ <https://taiwantoday.tw/news.php?unit=8,8,29,32,32,45&post=13822>

заснована тайвансько-американським бізнесменом Моррісом Чангом у 1987 році.³¹

Сьогодні TSMC контролює понад 53% світового ринку виробництва мікросхем та посідає дев'яте місце у списку компанії з найбільшою ринковою капіталізацією (443 мільярди доларів). Серед клієнтів TSMC є найпопулярніші виробники побутової електроніки та гаджетів у світі, як-от AMD, Apple, Qualcomm, ARM, Broadcom, Marvell, MediaTek, Nvidia та інші.³²

Під час дії воєнного стану економіка Тайваню зростала в середньому на 8% в рік. Тайвань входить в двадцятку країн світу по ВВП, росту ВВП, має низький рівень безробіття та є монополістом у сфері напівпровідників. Це стало можливим за допомогою політики економічного націоналізму: інвестування в вітчизняного виробника, політики імпортозаміщення й відділення бізнес від політичної та бюрократичної діяльності.³³

Японія

Японію вважають першим економічним дивом або першою хвилею азійських економічних див, методики і інструменти стрімкого економічного розвитку позичили такі країни як Південна Корея, Сінгапур, Тайвань і Малайзія. Японія почала реконструювати свою зовнішню та внутрішню політику через військову і економічну відсталість у порівнянні з християнськими країнами наприкінці XIX століття.

Поштовхом до змін було прибуття до японських портів американських суден на чолі з Метью Перрі, американці добивались підписання торгівельної угоди з Японією і відміни політику ізоляціонізму. У випадку відмови на угоду, судна почали б обстрілювати портів і міст, щоб не допустити цього, було прийняте рішення не лише встановити дипломатичні відносини з США а й забезпечувати паливом і харчами кораблі США при потребі, рятувати кораблі США та їхні команди, у випадку аварії поблизу японських берегів. Цей договір а також

³¹ <https://kunsht.com.ua/articles/ostriv-majbutnogo-yak-tajvan-stav-golovnim-postachalnikom-texnologij-dlya-svitu-ta-posvariv-ssha-z-knr>

³² <https://taiwantoday.tw/news.php?unit=8,8,29,32,32,45&post=13822>

³³ <https://www.imf.org/>

договори укладені з іншими європейськими державами, які відкривали ринок Японії для світу, змусили японське керівництво почати масштабну зміну політичної системи щоб підняти рівень військової і економічної могутності.³⁴

Зміна політичної системи отримала назву «реставрація Мейдзі», дана зміна передбачала перехід від системи правління сьоґунату до імператорського правління, дане рішення спричинило громадянську війну яка в Японії має назву: війною Бошін, дана подія закінчилась перемогою Імператорського уряду і об'єднанням Японії.

Нова влада опублікувала «Клятву із п'яти пунктів», повідомила про відкритість і дружбу держави та повагу до публічних дискусій і громадської думки. Була визначена нова владна структура, таким чином було сформовано державний устрій епохи Мейдзі та введено розподіл трьох гілок влади як в Конституції США. Імператорський уряд встановив новий адміністративний поділ країни, де всі землі і населення ханів, були передані уряду.

Земельна реформа та реорганізація населення зміцнили владу центрального Імператорського уряду. Колишні феодали ханів були інтегровані до державної служби і призначені на посади голів тих самих ханів. При цьому їхні доходи розмежовувалися: колишні хани отримували лише одну десяту частину свого попереднього доходу у вигляді державної зарплатні. Колишні васали ханів ставали чиновниками регіональних адміністрацій, підпорядкованих центральному уряду, а не головам ханів. Їхні зарплати також фінансувалися державою, хоча й були значно скорочені. Решта доходів ханів надходила до центрального уряду.³⁵

Внаслідок цієї реформи були ліквідовані традиційні ієрархічні стосунки "пана-слуги" між колишніми феодалами та їхніми підданими — самураями, селянами, ремісниками і торговцями. Це дозволило уряду провести соціальні перетворення, спрямовані на скасування старої станової системи та створення

³⁴ EMPIRE OF JAPAN TREATY Kanagawa, March 31, 1854. *Treaty between the United States of America and the Empire of Japan.*

³⁵ https://www.archives.go.jp/ayumi/kobetsu/m02_1869_01.htm

нової. Колишніх феодалів було включено до класу "титулованої шляхти", самураям надано статус "нетитулованої шляхти", а селян, ремісників і торговців урівняли в правах, формуючи новий клас "простого люду".³⁶

Також була прийнята конституція яка була дуже схожа на німецьку. 1 лютого 1889 року, згідно з указом імператора, була оприлюднена Імператорська конституція Японії. Цей документ відрізнявся тим, що джерелом суверенітету було проголошено імператора, якому надавалися значні повноваження, відомі як "імператорська влада". Імператор мав найвищу політичну владу, командував військовими силами і мав право призначати та розпускати уряд. Однак конституція також передбачала певні обмеження, гарантувала свободу віросповідання, професійної діяльності, свободу слова та підтверджувала інші права громадян у досить широких межах.

Держава відіграла значну роль в розвитку економіки, для початку була реформовна система освіти, уряд заохочував навчання студентів за кордоном, щоб студенти після повернення діяли за західним зразком, було запрошено понад 3000 різних західних спеціалістів для викладання різних наук. Початкова школа в якій одночасно навчались хлопці і дівчата стала обов'язковою.

Також починається процес індустріалізації влади, один з керівників «реставрації Мейдзі» і міністр закордонних справ Івакура Томомі, разом з 50 посадовцями і студентами очолив так звану «Місія Івакури» яка мала на меті скасувати угоду яка була укладена у 1854 році, не здобувши ніяких результатів у процесі перемовин з США і європейськими країнами, вони проаналізували західну політику індустріалізації. Про інтенсивність роботи місії можна скласти уявлення, наприклад, на підставі її перебування в Німеччині, яке тривало чотири тижні. За цей час члени місії відвідали: аудієнцію в імператора, переговори в посольстві Японії, засідання Рейхстагу, двічі — переговори з канцлером Бісмарком, металургійні заводи Круппа, монетний двір, арсенал і дві військові частини, імператорську друкарню, центральний телеграф, головну пожежну станцію Берліна, в'язницю Моабіт, палац Монбіжу, завод телеграфної апаратури

³⁶ Рубель В. А. «Японська цивілізація: традиційне суспільство і державність» с. 205

Siemens, завод парових машин Borsig, порцелянову фабрику, завод штучної мінеральної води, Університет Фрідріха-Вільгельма, Академію мистецтв, клініку «Шаріте» і Клініку Августи, обсерваторію, Вищу школу короля Вільгельма, Королівський музей, зоопарк, акваріум, палац Сан-Сусі, палац і парк Бабельсберг. Кожен день закінчувався нарадою, на якій обговорювали події та підсумки візитів. Ми маємо можливість дуже точно уявити роботу місії, бо Куме Кунітаке, секретар Івакури і майбутній відомий історик, вів детальні записи, які були видані в п'яти томах японською й англійською мовами. Сучасний японський історик Ізумі Сабура так підсумовує роботу місії: «Вони порівнювали різні політичні системи на практиці, шукаючи модель, що найбільше підходила б для Японії. Велика територія та відносно коротка історія США робили цю країну непридатним зразком. Росія зі своєю абсолютною монархією дуже відстала від своїх суперників, тоді як Бельгія, Нідерланди та Швейцарія були занадто малі. Загальні настрої полягали в тому, що Японія повинна була орієнтуватися на Британію, але починати треба за зразком Німеччини. Члени місії тепер розуміли рівень розвитку Японії порівняно зі світовими стандартами, і те, що відставання можна надолужити за кілька десятиліть шляхом постійного вдосконалення».³⁷

У 1871 році уряд Японії дозволив створення нових сільськогосподарських ділянок на незайманих землях. Наступного року, 1872, було скасовано заборону на продаж землі та офіційно визнано приватну власність. Власникам землі були видані сертифікати, що засвідчували їхнє право на землю та вказували її ціну. Це нововведення ліквідувало традиційну общинну форму землеволодіння. 28 липня 1873 року на основі нової системи уряд розпочав земельно-податкову реформу, яку було завершено до 1880 року. Результатом цієї реформи стало встановлення стабільної ціни на землю як критерію оподаткування замість нестабільного врожаю, і власники земельних ділянок стали платниками податків. Податок на землю тепер слід було сплачувати грошима у розмірі 3 % від вартості ділянки. Гірські ліси та інші землі, які раніше використовувалися спільно членами общини, були оголошені державними. Ці трансформації забезпечили стабільне

³⁷ https://petrimazepa.com/uk/misiya_ivakuri_uchasniki

надходження валюти до державної скарбниці та сприяли розвитку товарно-грошових відносин у регіонах.

У 1872 році під керівництвом європейських інженерів була відкрита перша залізниця, яка з'єднала Токіо та Йокогаму. Паровози для цієї залізниці були привезені з Європи, а проект вокзалу був розроблений у Сполучених Штатах. Першим пасажиром цієї залізниці став імператор Японії.

У 1877 та 1881 роках в Японії відбулися промислові виставки, метою яких було ознайомлення з передовими світовими технологіями у сфері промисловості та сільського господарства. Під час виставки 1877 року Олександр Белл проклав телефонну лінію між Токіо та Йокогамою. Ці події сприяли масштабному розвитку індустріалізації в Японії, що стало можливим завдяки співпраці з європейськими та американськими фахівцями.

Реставрація Мейдзи була дуже важливою для Японії. Країна швидкими темпами перетворилась з відсталої, закритої і феодальної держави в капіталістичну державу яка сповна користувалась перевагами міжнародного ринку. Це дало їй можливість перемогти Росію у війні 1904-1905 року.

База капіталістичної економіки була сформована і завершена в 1890-х роках. Після періоду прямого контролю держави за виробництвом, великі приватні бізнеси які перетворились на «дзайбацу»- великі приватні конгломерати, такі як: Mitsui Group і Mitsubishi, почали працювати без наказів з боку урядів.

Японія пережила економічну кризу після поразки від Другої світової війни, але вже з 1948 по 1953 рік, під час окупації військами США, її ВВП почав зростати, було створено демократичні інститути, допущена свобода віросповідання та інші ознаки демократичного державного устрою, економічні реформи полягали в демілітаризації, великі конгломерати були розформовані, під керівництвом українця Ладежинського(економіст що провів земельну реформу в Тайвані) землі почались викупатись у великих землевласників і передаватись селянам під розстрочку.

Загалом післявоєнний ріст японської економіки не був цілковито пов'язаний з практикою економічного націоналізму, економічне зростання відбувалось через пряме втручання США у внутрішню політику Японії, приватні інвестори були зацікавлені у дешевій робочій силі і «місцем» США в японській політиці. Тому розгляду післявоєнної відбудови Японії в даній роботі не буде.

3. Майбутнє впровадження політики економічного націоналізму в Україні

В попередніх розділах було окреслено успішні приклади впровадження економічного націоналізму, його інструменти, методи і так далі. Головна

відмінність цієї практики як практичної економічної політики від ліберальної економіки це те що перша політика значно важче впроваджувати ніж другу, особливо в бідних країнах. Також всі багаті і розвинуті країни і міжнародні організації пропагують країнам які не мають зрілої і розвинутої економіки саме ліберальну політику. Неможливо об'єктивно пояснити чому проводиться саме така політика є теоретичні пояснення які доповнюють один одного:

- Останні роки такі країни як США, Великобританія, Японія, Південна Корея є показом того як працює ліберальна політика в економіці, вона показує що саме такий розвиток є правильним і використовуючи переваги вільного, мінімально регульованого державою ринку можливо досягти високого економічного зростання.

- Також є багато прикладів невдалих прикладів «економічного націоналізму» вони описані в попередніх розділах, саме тому неуспішні приклади «закривають» успішні. До неуспішних прикладів можна віднести країни Латинської Америки та Африки. В попередніх розділах є узагальнене порівняння «східно – азійського протекціонізму» і «латиноамериканського протекціонізму», де описано основні відмінності цих політик. Також багато неуспішних впроваджень державного регулювання у економіку супроводжувались високими числами жертв серед населення, а такі жертви призводять до імміграції, що не є вигідно для розвинутих країн. До таких режимів можна віднести Китай за часи Мао Цзедуна, з державною політикою вироблення сталі і «війною проти горобців» або режим Пол Пота в Камбоджі з політикою примусового переселення людей з місто в село.

- Якщо розглядати пропаганду, однакової для всіх країн, економічної політики під призмою «змови багатіїв» то можна зробити висновок що розвинутим державам не треба конкурент на світовому ринку, адже успішна економіка породжує військову могутність, що було описано в книзі Фрідріха Ліста «Національна система політичної економії»³⁸ тому недостатньо економічно розвинутим державам «не дозволяють» впроваджувати інструменти економічного націоналізму.

³⁸ Фрідріх Ліста «Національна система політичної економії» с. 60

Джо Стадвелл у своїй книзі «How Asia works» пише: Що видається найбільш неправильним, так це те, що багаті країни й створені ними економічні інституції, такі як Світовий банк та Міжнародний валютний фонд, надавали бідним країнам нікчемні рекомендації щодо розвитку, які не мали історичної основи. Повторюю ще раз: нема жодної впливової економіки, яка розвинулася б завдяки політиці вільної торгівлі та дерегуляції з низького старту. Чого завжди потребувала кожна бідна країна, так це активного втручання(найбільш ефективного в сільське господарство та промисловість), яке б сприяло ранньому накопиченню капіталу та технологічному розвитку.³⁹

3.1 Поточний стан економіки України і причини економічного занепаду

Задля розуміння чи потрібний економічний націоналізм Україні, потрібно зрозуміти поточний стан економіки країни. Ми будемо оцінювати стан економіки до початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну тобто до 2021 року.

Оцінюючи Україну за показником ВВП по паритету купівельної спроможності на душу населення або як називають його «реальний ВВП» можна зрозуміти що Україна понизилась з рівня середнього світового до вдвічі нижче середнього. За статистикою Міжнародного валютного фонду за 2018 рік ми посідаємо 111 місце між Йорданією та Філіппінами.⁴⁰

Найвищий показник ВВП на душу населення, за даними Світового банку, був у 1990 році. У 2020 році він становив лише 78,6% від того показника.⁴¹

³⁹ Studwell J. How Asia Works.

⁴⁰ <https://www.imf.org/en/Home>

⁴¹ <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/08/23/677115/>

Через ці показники всі інші показники в сферах суспільного життя також зменшується або відстають від росту в інших країнах. Темпи розвитку економіки країни не є швидкими і розвиваються як середньо світове значення.⁴²

В 2018 році Україна зайняла 138 місце в рейтингу найщасливіших країн світу з 156 можливих.⁴³

Щоб виміряти науково-дослідницький потенціал країни є показник кількості науковців на мільйон населення. Україна станом на 2021 рік мала лише 752 дослідника-науковця на мільйон населення, даний показник є дуже низьким і не прогнозує відчутного науково-технічного прогресу.⁴⁴

Україна має декілька причин економічної відсталості:

Перша - будування «rent-seeking states» тобто за словами автора книги «Розбудова капіталізму. Трансформації в країнах колишнього радянського блоку» Андерса Аслунда, це країни що після розвали СРСР створили ренто-орієнтовну сировину модель економіки, де основна ціль цієї моделі це збагачення певних еліт, а не національний розвиток. До «rent-seeking states» за словами автора відносяться: Росія, Молдова, Румунія і Болгарія. Основна відмінність даної системи від звичайної ринкової системи це збагачення еліт через тісні зв'язки з владою. Тобто ріст доходів відбувається не через інновації, кращі стратегічні стратегії, а через наближеність з політичною елітою. Джерела політичної ренти є різні в Україні це приватизація, при якій державне майно передавалось людям які були наближені до влади, а не спираючись на меритократичну систему. В Росії це контроль за природними енергетичними ресурсами. Також в 1998 році Джоел Хеллман, нині декан Джорджтаунського університету, написав дуже впливову статтю. Він стверджував, що існують добре організовані еліти, які зацікавлені в тому, щоб країна «застрягла в перехідному періоді». Це, наприклад, «корпоративні інсайтери, які стали новими власниками лише для того, щоб розкратити активи своїх фірм», «комерційні

⁴² <https://data.worldbank.org/>

⁴³ World Happiness Report 2018

⁴⁴ <https://data.uis.unesco.org/index.aspx?queryid=3685#>

банкіри, які саботують макроекономічну стабілізацію, щоб зберегти свої надзвичайно вигідні арбітражні можливості на спотворених ринках», «місцеві посадові особи, які перешкоджають виходу нових гравців у своїх регіонах, щоб захистити свою монопольну ренту». Ми можемо продовжити цей список, включивши в нього багато інших людей, яким сьогодні добре живеться в Україні. Консультанти з міжнародного та внутрішнього розвитку займаються опрацюванням мільярдів доларів та євро, призначених для втілення реформ. Надходження цих коштів може припинитися, якщо Україна стане економічно та політично стійкою⁴⁵.

Спекулятивна форма держави є фатальною для економіки країни, особливо коли Україна на відміну від Росії немає цінних енергетичних ресурсів якими вона може забезпечити собі невелике зростання. Проблема таких держав полягає ще в тому що чим довше існує ця система тим більше і більше державних службовців стають невід'ємною частиною бізнесу і навпаки. Чим довше тримається ця система тим важче стає знаходити і доводити економічні злочини людей.

Економічна відсталість через спекулятивну систему не лише спричиняє бідність та технологічну відсталість, це також може призвести до повного захоплення Росією України.

Друга причина економічної відсталості яка впливає з першої причини це насадження неоліберальної економічної політики в умовах спекулятивної системи влади. Ця політика консервує повністю виробництво, адже основне «гасло» такої політики: вільний ринок без обмежень, але яким чином українське виробництво має конкурувати по правилах вільного ринку з корпоративними гігантами, правильно ніяк, вітчизняні виробництва не будуть розвиватись в такій системі, також ця політика не дає встановлювати ніякі протекціоністські мита чи впроваджувати інші методи захисту, грошові активи що дають нам різноманітні міжнародні організації відстрочують падіння економіки. Хан- Джун Чанг південно корейський економіст що написав 15 книжок з економіки, присвятив

⁴⁵ <https://kse.ua/ua/community/stories/ksevoice-ukraine-appears-to-be-lost-in-transition-and-elites-are-loving-it>

даним організаціям що надають гроші економічно відсталим державам, де ці гроші перетворюють на частину спекулятивної системи і радять цим країнам переходити на неоліберальну економічну теорію назвав «Bad Samaritans» у своїй книзі «Погані самаряни. Міф про вільну торгівлю та невідома історія капіталізму»⁴⁶

Також в книжці «Як багаті країни багатіли... і чому бідні країни залишаються бідними» Еріка Райнерта до українського перекладу автор написав передмову яка присвячена українцям:

«Сьогодні найкращою порадою, яку я можу дати, щоб українська економіка процвітала і максимальне число українців мали добре оплачувану роботу в рідній країні, є наступна: «Не робіть, як німці кажуть вам робити, а робіть так, як робили німці». Обидва рази, коли Німеччина- як запізніла країна-індустріалізувалася в XIX сторіччі і коли - з допомогою плану Маршалла-індустріалізувалася знову після Другої світової війни, вона дотримувалася духу німецького економіста Фрідріха Ліста. Не відкривайтесь дуже широко для вільної торгівлі, поки не маєте міцної національної промислової основи. Я сподіваюсь, що до сил в Україні, які працюють на розбудову міцної національної інноваційної системи, дослухаються і електорат, і політики⁴⁷.

Ще однією причиною економічного занепаду є: військова агресія Росії яка з 2022 переросла повномасштабну атаку яка відбувається не через «маріонеткові держави», а офіційними Збройними силами. В умовах війни впроваджувати політику економічного націоналізму є неможливим, адже більшість бюджетних коштів йдуть на потребу армії, але якби Україна з початком незалежності запровадила дану економічну практику, Росія б ніколи не спробувала напасти.

3.2 Основні заходи впровадження економічного націоналізму в Україні

Передусім, слід зауважити що, економічне зростання може відбуватись як в демократичній так і авторитарній країні, незважаючи на ідеологію правлячої

⁴⁶ Chang H.-J. Bad Samaritans: The Myth of Free Trade and the Secret History of Capitalism.

⁴⁷ Ерік Райнерт «Як багаті країни стали багатими... і чому бідні країни залишаються бідними» с. 15

еліти, це можна зрозуміти проаналізувавши історію «економічних див», «українське диво» може статись якщо вибори виграє кваліфіковані громадяни, які в своїй передвиборчій програмі запропонують електорату комплексну систему державних змін в усіх суспільних сферах, яка буде не популістською, де обіцяють «500 євро кожному пенсіонеру»⁴⁸ або «144 реформи які були проведені». ⁴⁹ Зміни мають докорінно змінити кожен гілку влади, починаючи з судової, мають дати поштовх культурному розвитку народу і укріплення національної свідомості, знищенню наслідків російського втручання у внутрішню політику і ввести економічні реформи котрі дозволять досягти середньосвітового рівня ВВП за паритетом купівельної спроможності на душу населення, для цього потрібно повторити успіх країн (Тайваню, Південної Кореї, Китаю, Малайзії і Тайланду) які досягли стабільного і швидкого рівня економічного зростання приблизно на 7% протягом 20 років⁵⁰. Будь-яку політику творять люди, тому задля повторення успіху цих 5 країн, владні структури мають займати не тільки висококваліфіковані особи, а й люди котрі націлені на докорінну перебудову системи на користь національного розвитку.

Задля такого рівня потрібно забезпечити програмі економічних змін наступні пункти:

- Неможливість скасування даної програми при зміні влади .
- Програма має оновлюватись, зважаючи на цілі які вже були досягнуті.

Щоб дані пункти виконувались, потрібно переконати суспільству про успішність і потребу в цих реформах, щоб у разі повернення до минулої неуспішної системи, громадяни проводили акції протесту, задля повернення економічного націоналізму або створити незалежну інституцію яка буде мати правову силу і в яку будуть входити чесні підприємці, котрі мають успішні українські бізнеси(Monobank, ROZETKA, Нова пошта), іноземних економістів

⁴⁸ https://24tv.ua/korolevska_pro_500_yevro_pensiya_ya_ne_charivnik_tilki_vchusya_n345414

⁴⁹ <https://www.pravda.com.ua/news/2017/08/30/7153547/>

⁵⁰ Kanbur, Ravi Spence, Michael: Equity and Growth in a Globalizing World : Commission on Growth and Development

як і з азійських країн так і з західних і обов'язково кваліфікованих робітників. Такі організації були в Південній Кореї, Тайвані, Малайзії і Сінгапурі, вони доказали свою потрібність.

Основою економічного зростання є людський потенціал, потреба у висококваліфікованих працівниках є завжди, для цього треба реформувати нинішню систему освіти. Видатки на освіту станом на 31.12.2021⁵¹ є 4.28% від загальних видатків (за функціональної класифікацією) що є середнім показником державних витрат на освіту⁵², до пандемії COVID-19 фінансування було 4.8%.⁵³ тобто зменшення є невеликим, але враховуючи що за Статтею 78 Закону України Про освіту асигнування на освіту мають бути не менше ніж 7% валового внутрішнього продукту за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством⁵⁴ показники є доволі низькими. Варто зауважити що хоч видатки є звичайними для європейських країн, якість є доволі низькою, це можна зрозуміти проаналізувавши програму міжнародної оцінки освіти яка має назву PISA(Program for International Student Assessment), вона перевіряє знання підлітків по трьом основним категоріям: природничі науки, математика і читання⁵⁵. У жовтні 2022 року українськими школярами було пройдено тестування PISA з середній бал українських учнів з математики становив 441, з читання — 428, а з природничо-наукових дисциплін — 450. Результати наших школярів виявилися гіршими, ніж у середньому по країнах ОЕСР (середній показник для них з математики становить 472 бали, з читання — 476 балів, а з природничо-наукових дисциплін — 485 балів), хоч по цифрах різниця невелика, але ця програма що визначає що один рік навчання дорівнює 20 балам, тобто відставання українських школярів у середньому на рік-півтора⁵⁶.

У вищій освіті є також значне відставання, хоч і видатки на вищу освіту найбільші з трьох гілок: шкільна, дошкільна і вища, у рейтингу університетів

⁵¹ <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2021/>

⁵² <https://pon.org.ua/novyny/9282-investicii-v-osvitu-v-krainakh-yevropy.html>

⁵³ <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2019/>

⁵⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

⁵⁵ <https://pisa.testportal.gov.ua/>

⁵⁶ https://lb.ua/society/2023/12/05/587551_pisa2022_naynizhchi_rezultati.html

світу що має назву QS World University Rankings за 2024 рік перший український ВУЗ посідає від 681-690 місця з 1498 можливих університетів⁵⁷. Тобто кількісно ми досягаємо європейському рівню витрат на освіту, але якість є доволі низькою.

23 жовтня 2023 року віце-прем'єр-міністр, міністр цифрової трансформації України Михайло Федоров заявив про трансформацію вищої освіти в Україні:

- «Студенти за контрактом можуть регулювати термін навчання. Наприклад, пришвидшити навчання й завершити бакалаврат за 3 роки замість чотирьох. Чи навпаки — отримати ступінь за 6 років. Це допоможе формувати зручний графік, якщо працюєте чи хочете приділити більше уваги певним предметам.»
- «Вибір спеціальності після першого чи другого курсу. У 17 років суперскладно вибрати професію на все життя. Тому даємо студентам більше часу та можливостей, щоб визначитися. Вступаєте на певну галузь, 1—2 роки вивчаєте загальні предмети, далі — вибираєте конкретну спеціальність, яка до душі.»
- «Дистанційне навчання замість заочного чи вечірнього. Україні потрібні освічені громадяни, тому відмовляємося від заочки з 2024 року. Заочна форма навчання — радянський рудимент освіти. Дистанційне навчання показало себе ефективніше, ніж купування дипломів та освіта «для галочки»»⁵⁸

Анонсовані реформи є потрібними і важливими, адже це є стандарти в європейських університетах. Але такі проблеми як: хабарництво у закладах вищої освіти, низькі зарплати у фахівців і низькі стипендії, відтік молоді за кордон досі є. Потрібно змінити ситуацію де диплом буде гарантією наявності у людини відповідних навичок і знань.

Реформи які потрібно прийняти щодо освіти в Україні задля успішної реалізації економічного націоналізму:

⁵⁷ https://www.topuniversities.com/world-university-rankings?page=1&sort_by=rank&order_by=asc

⁵⁸ https://t.me/zedigital/3767?fbclid=IwAR1kOy_aVj5mFHOn9aPIARjl_m-bP-QwueHSm4NwV9ecwg2qOKAT1kABL0Y

- Піддати перевірці всі навчальні заклади на предмет корумпованості. Це перевірки декларацій ректорів і деканів, анонімне опитування серед учнів всіх середніх та вищих навчальних закладів, співпраця з громадськими організаціями які займаються даними питаннями.
- На основі результатів ЗНО (ЗНО має бути повернене після закінчення воєнного стану), виплачувати гроші студентам, які він може витратити на отримання в певному ВУЗі вищої освіти. Ті підлітки що отримали найвищий бал отримують гроші на навчання в іноземних університетах.
- Підготовка до ЗНО має займати в школах основне місце при останніх роках навчання. Зараз в більшості випадків учні звертаються до репетиторів задля успішної підготовки до екзамену.

Це найбільш реалістичні реформи які можуть бути реалізовані, є також утопічні ідеї задля покращення освіти в Україні, наприклад співпраця з 100 найкращими університетами світу задля майбутнього відкриття своїх філій в Україні і реорганізація державного фінансування вищих навчальних закладів.⁵⁹ Підготовка майбутніх спеціалістів має бути першочерговим завданням держави, це доведено усіма економічно успішними країнами.

Державні інвестиції в інфраструктуру

Інвестиційні проекти є основою для економічного зростання, на жаль за останніми документами Світового банку: управління державними інвестиціями (УДІ) досі визнається як один із найслабкіших аспектів управління державними фінансами в Україні. УДІ характеризується високим рівнем дискреційних можливостей на різних етапах циклу УДІ. Неефективність системи УДІ та слабкість концептуальної основи урядування збільшують вартість будівництва в Україні майже до рівнів ЄС і США попри нижчу вартість робочої сили. Ці проблеми загострюються внаслідок величезних потреб України в державних інвестиціях: за довоєнними оцінками — 100 млрд доларів США та більше на

⁵⁹ Вадим Новіков «українське економічне диво» с 35

період до 2030 року⁶⁰. Основними рекомендаціями Світового банку задля реформування системи є:

- Основна регуляторна рекомендація полягає в тому, що державні інвестиції мають бути чітко визначені в нормативно-правовій базі, а термінологія має застосовуватись однаково до всіх видів інвестиційних проєктів, щоб повністю усунути будь-яку неоднозначність стосовно сфери застосування системи УДІ. Неоднозначність можна було б усунути шляхом внесення змін до пункту 26 статті 2 Бюджетного кодексу України з урахуванням таких критеріїв державних інвестицій: будівництво нових об'єктів, розширення, придбання, ремонт або заміна існуючих об'єктів (включаючи вартість земельних ділянок, послуги з проєктування, архітектурне планування та супровід контрактів), що потребують загальних видатків у розмірі щонайменше [фінансова вартість] протягом життєвого циклу проєкту; реконструкція існуючих об'єктів із загальним обсягом видатків [фінансова вартість] та економічним строком експлуатації щонайменше [кількість] років; технологічне обладнання [фінансова вартість] і строком корисної експлуатації [кількість] років, якщо воно не входить до складу проєкту будівництва.
- Основна стратегічна рекомендація передбачає необхідність удосконалення довгострокового планування з включенням до його складу національної стратегії інвестицій в інфраструктуру та реалістичного середньострокового плану державних інвестиційних видатків, що охоплюватиме всі потоки державних інвестицій, включаючи бюджетні кошти або іншу державну підтримку (наприклад, державні гарантії за кредитами та підтримку Державного-приватного партнерства (ДПП) у будь-якій формі)
- Здійснювати всі інвестиції в місцеву інфраструктуру з державного бюджету на основі програмно-цільового методу. Кожна бюджетна програма інвестиційної субвенції (у т. ч. фонд регіонального розвитку) з державного бюджету місцевим бюджетам повинна мати визначені на

⁶⁰ World Bank Group УКРАЇНА «Управління державними інвестиціями звіт про діагностичне оцінювання»

загальному рівні середньострокову мету, продукти («outputs») та результати («outcomes»). Цим буде забезпечено внесок відібраних проєктів у досягнення стратегічних цілей.

- Стосовно інвестицій державних підприємств (ДП) рекомендується розробити для ДП методичні настанови щодо внутрішніх процедур управління інвестиціями. Навіть якщо інвестиційні проєкти ДП виконуються в різних потоках за різними вимогами, відповідне ДП повинне мати повну картину ефективності здійснення ним своїх інвестицій у середньостроковій перспективі. У зв'язку з цим має бути розроблена єдина процедура управління всіма інвестиційними проєктами ДП, що регулюватиме їх оцінку, відбір і включення до середньострокового інвестиційного плану. Цей план, що має складатись у добре визначеному форматі, підлягатиме розгляду галузевим міністерством, а також Мінфіном і Мінекономіки. Внесення поліпшень до структури та змісту інвестиційного планування посилить наглядову функцію Уряду.
- Головна рекомендація стосовно зміцнення спроможності персоналу полягає в тому, що необхідно налагодити сталу систему навчання працівників, залучених до всіх стадій УДІ. Розвиток навичок має бути інтегрований у практику роботи. Він має стати обов'язковим елементом введення на посаду нових працівників у сфері УДІ й має періодично повторюватись шляхом проходження наявними працівниками курсів перепідготовки та підвищення кваліфікації.⁶¹

Загалом цей документ дає комплексну оцінку як держава керує державними інвестиціями, яка дасть основу для подальшого впровадження реформ економічного націоналізму.

Судова влада України

Судова система України – гілка влади що наділена компетенцією на здійснення правосуддя, вони вирішують правові суперечки, розглядають відповідність законів України до Конституції України. Судді є гарантом

⁶¹ World Bank Group УКРАЇНА «Управління державними інвестиціями звіт про діагностичне оцінювання»

принципу справедливості в Україні, але де-факто це не зовсім так. Основні проблеми судової влади це: корумпованість цієї структури, необ'єктивне винесення політично мотивованих рішень, відбір кандидатів за немеритократичною системою.

1 березня президент Володимир Зеленський підписав указ №139/2024 стосовно конкурсного відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України. З 2 по 8 березня Дорадча група експертів проводила співбесіди з кандидатами на посади суддів Конституційного суду і вперше за всю історію України це відбувалось під час прямого ефіру, де громадяни могли спостерігати які питання задає Дорадча група і як на них відповідають кандидати.

Вперше за всю історію призначення суддів КСУ цей відбір відбувається справді відкрито. Про це повідомили громадські організації Центр протидії корупції, Автомайдан і Фундація DEJURE.⁶² На платформі YouTube можна побачити що деякі з кандидатів не знають коли була прийнята Конституція України, Олександр Радутний доцента кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, в декларації оцінив свою нерухомість у вартість 1 гривня і так далі. З цього можна зробити висновок що до відкритого відбору ситуація з кандидатами була ще гірша і на посаду в єдиний орган який забезпечує верховенство Конституції України призначались абсолютно некомпетентні люди.

Інший випадок що показує високий рівень корупції в судовій гілці влади є випадок затримання голови Верховного суду Всеволода Князева. 15 травня Національне антикорупційне бюро України та Спеціалізована антикорупційна прокуратура викрили схему одержання хабарів керівництвом та суддями Верховного Суду⁶³. 18 травня Вищий антикорупційний суд України обрав запобіжний захід екс-голови Верховного суду Всеволоду Князеву у вигляді тримання під вартою з можливістю внесення застави, яка зменшувалась з 75 до 45 мільйонів гривень.

⁶² <https://www.pravda.com.ua/articles/2024/03/13/7446304/>

⁶³ <https://suspihne.media/477196-golovu-verhovnogo-sudu-vikrili-na-otrimanni-27-mln-habara/>

Тобто розібравши лише ці випадки які стосуються найвищих судових інстанцій можна зробити висновок про високу корумпованість у судовій гілці влади.

Можливість захистити свої права в суді є важливим фактором як для іноземних інвесторів та іноземних компаній так і для народу України. Саме тому реформування судової системи є також основою для впровадження політики економічного націоналізму. Коаліція провідних громадських організацій та експертів України, що мають назву «Реанімаційний пакет реформ» представили інфографік де розписано всі потрібні реформи. Ключові з них це:

- Сформувати новий, професійний, незалежний склад ВКС.
- Впровадити чіткі індикатори доброчесності та професійної етики для добору нових суддів та кваліфікаційного оцінювання діючих.
- Встановити кримінальну відповідальність за зловживання суддями своїми повноваженнями під час здійснення правосуддя та ухвалення завідомо несправедливих рішень.
- Запровадити суд присяжних
- Збільшити чисельність суддів Вищого антикорупційного суду та Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду.⁶⁴

Крім реформ судової влади потрібно забезпечити реформування адвокатури, прокуратури та правничої освіти.

Економічне зростання неможливе при ситуації коли серед громадян, які мають нещодавній досвід спілкування з судами лише 48% їм довіряють, при тому що число громадян що висловили свою недовіру складає 41,6%.⁶⁵

Фінансова система України

Швидке економічне зростання неможливе без інвестицій в підприємства та виробництва, саме тому Україні необхідно накопичення власних державних заощаджень, а не надія на інвестиції від іноземних держав та корпорацій. Заяви від вищого політичного керівництва України щодо «величезного напливу

⁶⁴ <https://rpr.org.ua/news/suddivska-reforma-shcho-maie-buty-zmineno/>

⁶⁵ Центр Разумкова «звіт за результатами дослідження «Ставлення громадян України до судової системи»

іноземних інвестицій в економіку України» є просто абсурдним, для початку треба сформулювати потрібну для інвесторів основу. Саме тому в першу чергу треба змінити відношення до заощаджень і фінансову систему в цілому.

У 2021 році на приріст валових національних заощаджень було спрямовано лише 12,5% ВВП⁶⁶, цього недостатньо для швидкого розвитку країн, країни котрі демонструють швидкий економічний розвиток рівень внутрішніх заощаджень є приблизно 30%⁶⁷. Ця ситуація є доволі катастрофічною, за словами Богдана Данилишина, академіка НАН України і експерта Ради НБУ:

«Ми тільки мріємо про західних інвесторів та їхні мільйони, але досі основним джерелом інвестицій українських підприємств стабільно є їхні власні кошти: у середньому за 2017–2021 рр. — 70%.

Позики банків становлять лише 5% серед джерел інвестицій, кошти іноземних інвесторів — 3%, державні кошти — 15%. Обмеженість зовнішніх ресурсів фінансування гальмує інвестиційний розвиток підприємств, стримує економічне відновлення країни.

Така ситуація стала логічним наслідком зниження рівня заощаджень в економіці, падіння рівня фінансового посередництва банків і звуження інвестиційної активності держави.

Основна причина падіння рівня національних заощаджень, у тому числі й заощаджень громадян, — критична ситуація з рівнем доходів населення.

Власне, формування заощаджень домашніх господарств почало стрімко погіршуватися з 2014 року. Норма заощаджень населення за останні десять років впала нижче 5%, у 2021-му становила 2,9%, що в п'ять разів (!) менше за рівень країн ЄС.

Сектор домашніх господарств України характеризується найнижчим в Європі рівнем купівельної спроможності та схильності до заощаджень.

⁶⁶ <https://minfin.com.ua/ua/invest/articles/yak-peretvoriti-zaoschadzhennya-na-dzherelo-ekonomichnogo-rozvitku-krayini/>

⁶⁷ <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDS.TOTL.ZS?locations=KR-MY-SG>

Це пригнічує як сукупний попит економіки, так і можливості банківської системи виступати ефективним фінансовим посередником.

Насправді, саме цей низький рівень внутрішніх заощаджень — основна причина інвестиційної стагнації економіки. За останні 15 років рівень валового нагромадження основного капіталу скоротився з 25% ВВП до 12% ВВП, що суттєво нижче рівня країн з ринками, що формуються, у 25–30% ВВП. У 2022 році реальні інвестиції впали на 34%, порівнюючи з 2021-м.»⁶⁸

Задля покращення ситуації потрібно вжити наступні заходи:

- Посилення державного контролю за банківським сектором задля посилення довіри громадян до банків.
- Заохочення повторного інвестування доходів, замість отримання дивідендів.
- Створення ощадних фондів і популяризація ощадних послуг, через СМС-повідомлення, включення в контракті по роботі пункт про вираховування певної частини заробітної плати(з можливістю відмови) і накопичення цієї частки на ощадному рахунку.
- Поступове обмеження споживчого кредиту, задля зменшення витрат на особисті потреби.
- Оподаткування купівлі предметів розкоші.
- Ускладнення можливості виводу заощаджень за межі країн.

Економічні реформи мають змінити структуру українського ринку з аграрно сировинної економіки на індустріалізовану і високотехнологічну. Раніше в цій роботі на історичних прикладах було показано що є основні шляхи початку стрімкого економічного розвитку:

1. Створення виробництв по переробці сировинних продуктів і подальший експорт переробленої сировини. Найбільшими експортними товарами з України є кукурудза (\$6,02 млрд), олія (\$5,54 млрд), пшениця (\$3,27 млрд), залізна руда (\$2,97 млрд) і ріпак (\$1,55 млрд). Тобто крім соняшникової

⁶⁸ <https://minfin.com.ua/ua/invest/articles/yak-peretvoriti-zaoschadzhennya-na-dzherelo-ekonomichnogo-rozvitku-krayini/>

олії ми постачаємо в іноземні країни в основному сировину.⁶⁹ Так як Україна має не тільки аграрну продукцію, є запаси деревини, руд і літію-ресурс який є найважливішим у світі електромобілів і акумуляторів. На відміну від слів прем'єр-міністра Дениса Шмигала котрий заявляв, що Україна має стати саме «ресурсним центром Європи».⁷⁰ Україна має стати основним постачальником акумуляторів, карбонату літію, катодів, анодів і літійонних батарей, тобто кінцевих продуктів. Так само аграрна продукція може бути перетворена в борошно, олія, крохмаль, карамельна патока і так далі.

2. Створення нових виробництв за рахунок імпорту потрібних технологій і залучення іноземних спеціалістів. Дані технології дадуть можливість створювати мануфактурні товари на базі власної сировинної продукції, в подальшому, при успішному розвитку цих виробництв, використовувати власну сировину буде хоч і рентабельно, але в перспективі ці запаси мають зберегтись для продажу по високим цінам. Створенні виробництва мають субсидіюватись та кредитуватись, але варто зауважити, що створюватись виробництва мають лише якщо вони мають стратегічне важливе значення або високий попит на світовому ринку.
3. Реорганізація та розвиток наявних технологічних виробництв. Наявні виробництва такі як літакобудування, тваринництво і металургія мають бути реорганізовані і випускати продукцію яка є потрібною у світі.
4. Третинний сектор економіки має також розвиватись паралельно з індустріалізацією, вже зараз є попит на медичні послуги⁷¹ як і через відповідність ціна/якість, так і через соціальну потребу⁷². Також українські спеціалісти в ІТ-секторі користуються попитом в іноземних компаніях⁷³, ці всі прикладами є показом що в секторі послуг Україна посідає свою нішу. Це означає що потрібно

⁶⁹ <https://oec.world/en/profile/country/ukr>

⁷⁰ <https://www.unian.ua/economics/other/shmigal-zaproponuvav-zrobiti-ukrajinu-resursnim-centrom-yevropi-12223089.html>

⁷¹ <https://tsn.ua/zdorovya/evropeyici-vizdyat-v-ukrayinu-likuvati-zubi-i-vidhoditi-pislya-operacij-294149.html>

⁷² <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54823309>

⁷³ <https://voxukraine.org/chomu-zahodu-potribna-ukrayina-ta-yiyi-it-kompaniyi>

захоплювати місця інших країн в секторі послуг, розвиток ІТ-освіти, банківські послуги, вихід готельного-ресторанного бізнесу на іноземні ринки. Головна відмінність сектору послуг від індустріального сектору це те що в першому не потрібно технології чи іноземні спеціалісти. Потрібно лише фінансування найбільш потрібних секторів на світовому ринку.

5. Створення експортних виробничих зон(ЕВЗ). ЕВЗ створенні для насичення держави сучасними технологіями й висококваліфікованих виробників, об'єднання підприємств для виробництва експортно-потрібної продукції, залучення іноземного капіталу до економіки. В цих зонах перші роки має бути відсутнє мито та ПДВ, відсутні валютні обмеження на поточні розрахунки, рух капіталу має бути без бар'єрним, має бути вся основна інфраструктура для нормальної роботи підприємств.

Ці 5 пунктів є лише практичними способами для економічного зростання, успішність цих заходів підтверджує досвід інших країн, котрі здійснили «економічне диво», але слід ще раз зауважити що дані шляхи є дієвими лише при наявності кваліфікованого політичного керівництва влади, наявності комітету економічного зростання, разом з економічними заходами слід паралельно реформувати основи задля економічного зростання: освіта, банки, суди, державні інвестиції і заощадження, і найважливіше це змінити тип держави з «rent-seeking state», впроваджувати радикальні зміни в законодавчу базу щодо посилення відповідальності за корупційні схеми, незалежні державні інституції по боротьбі з корупцією(НАБУ, НАЗК) мають отримати надзвичайні повноваження щодо розслідувань корупційних злочинів: право затримувати і обшукувати підозрюваних у корупційній діяльності, перевіряти їхні банківські рахунки, без рішення суду, НАЗК та НАБУ повинні мати право вести справу стосовно родичів підозрюваного, викликати на допит будь-яких свідків, а також розслідувати правопорушення, що виникли по ходу вивчення справи, ці державні інституції можуть заручатись допомогою ЗМІ, котрі не підпорядковуються жодній політичній чи олігархічній силі, у виявленні незаконних доходів і власності державних службовців.

Висновки

Підсумовуючи написаний текст в даній дипломній роботі, котра присвячена перспективам економічного націоналізму в контексті політики розвитку України, потрібно описати кожний розділ і підрозділ у вигляді коротких тез.

Розділ 1 висвітлює історію розвитку ідей економічного націоналізму.

- Є пояснення що економічний націоналізм це передусім практичне економічне рішення, яке не залежить від ідеології правлячої партії чи людини. Економічний націоналізм має таку назву через те що політичні дії, які регулюють певні економічні процеси в країні, спрямовані на швидке подолання економічної відсталості разом з постійною підтримкою цього економічного курсу всіма політичними силами заради добробуту громадян цієї держави.
- Заходи і інструменти економічного націоналізму такі як протекціонізм, меркантилізм та імпортозаміщення, використовувались з XII та XIII століття і вони довели свою ефективність, наочними прикладами успішності даної економічної політики: є Великобританія, США, Німеччина, Франція. Досвід цих країн свідчить про те, що обмеження імпорту та підтримка національного виробництва сприяли розвитку власних економік і зміцненню їхньої позиції на світовій арені.

Розділ 2 продовжує дослідження на прикладах успішного використання економічного націоналізму в XIX - XX столітті. Особлива увага приділяється політиці індустріалізації, проведеної в Південній Кореї та в Тайвані. Ці країни

створити потужні промислові бази, хоч починали свої економічні дива зі слабкої сировинної продукції. Економічний націоналізм у цих випадках проявлявся через сильну політичну волю, підтримку стратегічних галузей, розвиток наукових досліджень та впровадження новітніх технологій.

Розділ 3 зосереджений на перспективах впровадження політики економічного націоналізму в Україні. Аналіз поточного стану економіки України та причин економічного занепаду дає змогу зрозуміти що неоліберальна економічна система разом з спекулятивною формою держави й російською військовою агресією не можуть призвести державу до економічного процвітання.

Також були запропоновані практичні економічні заходи і основні компоненти економічного націоналізму, для політичних еліт які будуть націлені на економічне процвітання України.

У підсумку, дипломна робота доводить, що для України економічний націоналізм може стати важливим інструментом розвитку. Узагальнюючи основні принципи швидкого економічного зростання можна скласти такий список:

- Найголовніше це політичне керівництво, яке не націлене на пошук «ренти» а яке має високий рівень професіоналізму і віданні ідеї національного економічного зростання.

- Ринкові механізми розподілу ресурсів

- Макроекономічна стабільність

- Розуміння попиту продукції на світових ринках, залучення в державу технологій для розвитку вітчизняного виробництва і навчання українських науковців в державах які показали швидке економічне зростання.

- Надання незалежним державним інституціям по боротьбі з корупцією, широкого спектру прав на здійснення операцій по виявленню і арешту, державних службовців що мають незаконні доходи чи майно яка не відповідає їх фінансам.

Список використаних джерел

1. Новіков В. З аутсайдерів у лідери. Політика економічного націоналізму в світі і Україні. Київ : Орієнтир, 2020. 256 с.
2. Новіков В. Українське економічне диво. Київ : Орієнтир, 2018. 280 с.
3. REINERT. How Rich Countries Got Rich. and Why Po. Anthem Press, 2008.
4. Рубель В. Японська цивілізація: традиційне суспільство і державність. Київ : К.: Аквілон-Прес, 1997. 256 с.
5. . List F. National System of Political Economy: History (National System of Political Economy). Dry Bones Press, 1999. 144 p.
6. Anderson A. An historical and chronological deduction of the origin of commerce, from the earliest accounts. New York : A.M. Kelley, 1967.
7. Antoine de Montchrétien. Traité d'économie politique. URL: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k106383n>.
8. King C. The British merchant: A collection of papers relating to the trade and commerce of Great Britain and Ireland. 2nd ed. London : For C. Marsh and T. Davies, 1743.
9. Chang H.-J. Bad Samaritans: The Myth of Free Trade and the Secret History of Capitalism. Bloomsbury Press, 2007. 288 p.
10. Hébert R. F., Jr E. R. B. History of Economic Theory and Method. Waveland Press, Incorporated, 2013.

11. Delécluze E. J. Florence et ses vicissitudes, 1215-1790. Paris : C. Gosselin et cie, 1837.
12. Necker J. Eloge de Jean-Baptiste Colbert: Discours qui a remporté le prix de l'Académie française, en 1773. A Paris : chez Demonville ... rue Christine, aux Armes de Dombes, 1776. 100 p. URL:
<https://play.google.com/books/reader?id=KbelHv-WU90C&hl=uk>.
13. EMPIRE OF JAPAN TREATY Kanagawa, March 31, 1854. Treaty between the United States of America and the Empire of Japan. URL:
https://www.archives.go.jp/ayumi/kobetsu/m02_1869_01.htm.
14. Kanbur S. M. R., Spence M. Equity and growth in a globalizing world. Washington, DC : Commission on Growth and Development/World Bank, 2010. 304 p. URL: <https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/978-0-8213-8180-9>.
15. Hörnigk P. W. V. Oesterreich Über Alles, Wann Es Nur Will. Creative Media Partners, LLC, 2018.
16. The growth report: Strategies for sustained growth and inclusive development. Washington DC : Published by the World Bank on behalf of the Commission on Growth and Development, 2008. URL:
<https://documents1.worldbank.org/curated/en/867521468322782377/pdf/449860PUB0REPL000Official0Use0Only0.pdf>.
17. Studwell J. How Asia Works. Grove Press, 2014. 400 p.
18. Journal of the Manchester Geographical Society. / ed. by M. G. Society. [Manchester : The Society, 1924. URL:
<https://play.google.com/books/reader?id=4wdDAQAAMAAJ&pg=GBS.PA14&hl=uk>.
19. United States. Congress. House. Committee of Commerce and Manufactures Report of the Committee of Commerce and Manufactures. URL:

https://books.google.com.ua/books/about/Report_of_the_Committee_of_Commerce_and.html?id=Pl06zwEACAAJ&redir_esc=y.

20. World Bank Group. УКРАЇНА. Управління державними інвестиціями звіт про діагностичне оцінювання.

21. Development W. B. I. B. f. R. a. The East Asian miracle: Economic growth and public policy. Washington, D.C : Oxford University Press, 1993. 389 p. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/975081468244550798/main-report>.

22. WebRoots Library U.S. History. *Google Translate*. URL: <https://web-archive-org.translate.goog/web/20110716162941/http://webroots.org/library/usahist/fotu0005.html? x tr sl=en& x tr tl=ru& x tr hl=ru& x tr pt o=sc>. (date of access: 03.06.2024).

23. Королівська про 500 євро пенсії: Я не чарівник, тільки вчуся. *24 Канал*. URL: https://24tv.ua/korolevska_pro_500_yevro_pensiyi_ya_ne_charivnik_til_ki_vchusya_n345414. (дата звернення: 03.06.2024).

24. Science, technology and innovation : 9.5.2 Researchers (in full-time equivalent) per million inhabitants. *UIS Statistics*. URL: <https://data.uis.unesco.org/index.aspx?queryid=3685#>. (date of access: 03.06.2024).

25. World Bank Open Data. *World Bank Open Data*. URL: <https://data.worldbank.org/>. (date of access: 03.06.2024).

26. World Bank Open Data. *World Bank Open Data*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDS.TOTL.ZS?locations=KR-MY-SG>. (date of access: 03.06.2024).

27. World Bank Open Data. *World Bank Open Data*.
URL: <https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/978-0-8213-8180-9>.
(date of access: 03.06.2024).
28. Видатки держбюджету України (2019). *Ставки, індекси, тарифи*.
URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2019/> (дата звернення: 03.06.2024)..
29. Видатки держбюджету України (2021). *Ставки, індекси, тарифи*.
URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2021/> (дата звернення: 03.06.2024).
30. KSEVoice: Україна застрягла в постійних реформах і еліти цим задоволені. *Kyiv School of Economics*.
URL: <https://kse.ua/ua/community/stories/ksevoice-ukraine-appears-to-be-lost-in-transition-and-elites-are-loving-it>.
31. Струк О. PISA-2022. Найнижчі результати українські учні показали в читанні, найвищі – в природничо-наукових дисциплінах. *LB.ua*.
URL: https://lb.ua/society/2023/12/05/587551_pisa2022_naynizhchi_rezultati.html
32. Як перетворити заощадження на джерело економічного розвитку країни. *Мінфін - все про фінанси: новини, курси валют, банки*.
URL: <https://minfin.com.ua/ua/invest/articles/yak-peretvoriti-zaoschadzhennya-na-dzherelo-ekonomichnogo-rozvitku-krayini/>
33. The Observatory of Economic Complexity. *The Observatory of Economic Complexity*. URL: <https://oec.world/en/profile/country/ukr>.
34. Місія Івакури: учасники. *Петр и Мазепа*.
URL: https://petrimazepa.com/uk/misiya_ivakuri_uchasniki <https://pisa.testportal.gov.ua/>.
35. Інвестиції в освіту в країнах Європи » Профспілка працівників освіти і науки України. *Профспілка працівників освіти і науки України*.

URL: <https://pon.org.ua/novyny/9282-investycji-v-osvitu-v-krainakh-yevropy.html>

36. Pisa Ukraine - дослідження заради якості освіти. *Pisa Ukraine*.

URL: <https://pisa.testportal.gov.ua/>.

37. Суддівська реформа: що має бути змінено? - Реанімаційний Пакет Реформ. *Реанімаційний Пакет Реформ* -.

URL: <https://rpr.org.ua/news/suddivska-reforma-shcho-maie-buty-zmineno/>

38. Голову Верховного суду викрили на отриманні \$2,7 млн хабаря. *Суспільне | Новини*. URL: <https://suspilne.media/477196-golovu-verhovnogo-sudu-vikrili-na-otrimanni-27-mln-habara/>.

39. Taiwan Review. *Taiwantoday*

URL: <https://taiwantoday.tw/news.php?unit=8,8,29,32,32,45&post=13822>.

40. FEDOROV. Telegram. URL:

https://t.me/zedigital/3767?fbclid=IwAR1kOy_aVj5mFHOn9aPIARjl_m-bP-QwueHSm4NwV9ecwg2qOKAT1kABLOY

41. Редакція Т. Європейці їздять в Україну лікувати зуби і відходити після операцій. *TCH.ua*. URL: <https://tsn.ua/zdorovya/yevropeyци-yizdyat-v-ukrayinu-likuvati-zubi-i-vidhoditi-pislya-operaciy-294149.html>.

42. Чому Заходу потрібна Україна та її ІТ-компанії. *VoxUkraine* | «Вокс Україна» – більше ніж найкраща аналітика про Україну.

URL: <https://voxukraine.org/chomu-zahodu-potribna-ukrayina-ta-yiyi-it-kompaniyi>.

43. "Бо дешево і близько". Як польки роблять аборти в Україні - BBC News Україна. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54823309>

44. URL: <https://www.imf.org/>.

45. Українська правда. Конкурс забуКСУвав? Як відбирають суддів Конституційного Суду на першому відкритому конкурсі. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2024/03/13/7446304/>.
46. Українська правда. Порошенко хвалиться, що провів 144 реформи. *Українська правда*.
URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2017/08/30/7153547/>.
47. Ресурсний центр Європи: Шмигаль анонсував нову економічну модель для України. *Новини України - останні новини України сьогодні - УНІАН*.
URL: <https://www.unian.ua/economics/other/shmigal-zaproponuvav-zrobiti-ukrajinu-resursnim-centrom-yevropi-12223089.html>

АНОТАЦІЯ

Дипломної роботи

Тема **ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

Студент Коцюбинський Максим Романович

4 курс, бакалавр, ФСНСТ

Науковий керівник: Кандидат філософських наук, доцент Голіченко Т.С

Рецензент: кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальних структур та соціальних відносин факультету соціології Широкова М.С.

Короткий зміст роботи:

Дана робота презентує перспективи застосування політики економічного націоналізму в контексті політики розвитку України, в цій роботі презентовано історію розвитку ідей економічного націоналізму, його інструментів і методів, також проаналізовано економічний успіх країн які застосували політику економічного націоналізму або його складові, в останньому розділі представлено і описано теперішній стан економіки України й інших суспільно важливих аспектів життя і написані потрібні реформи задля швидкого економічного зростання України.